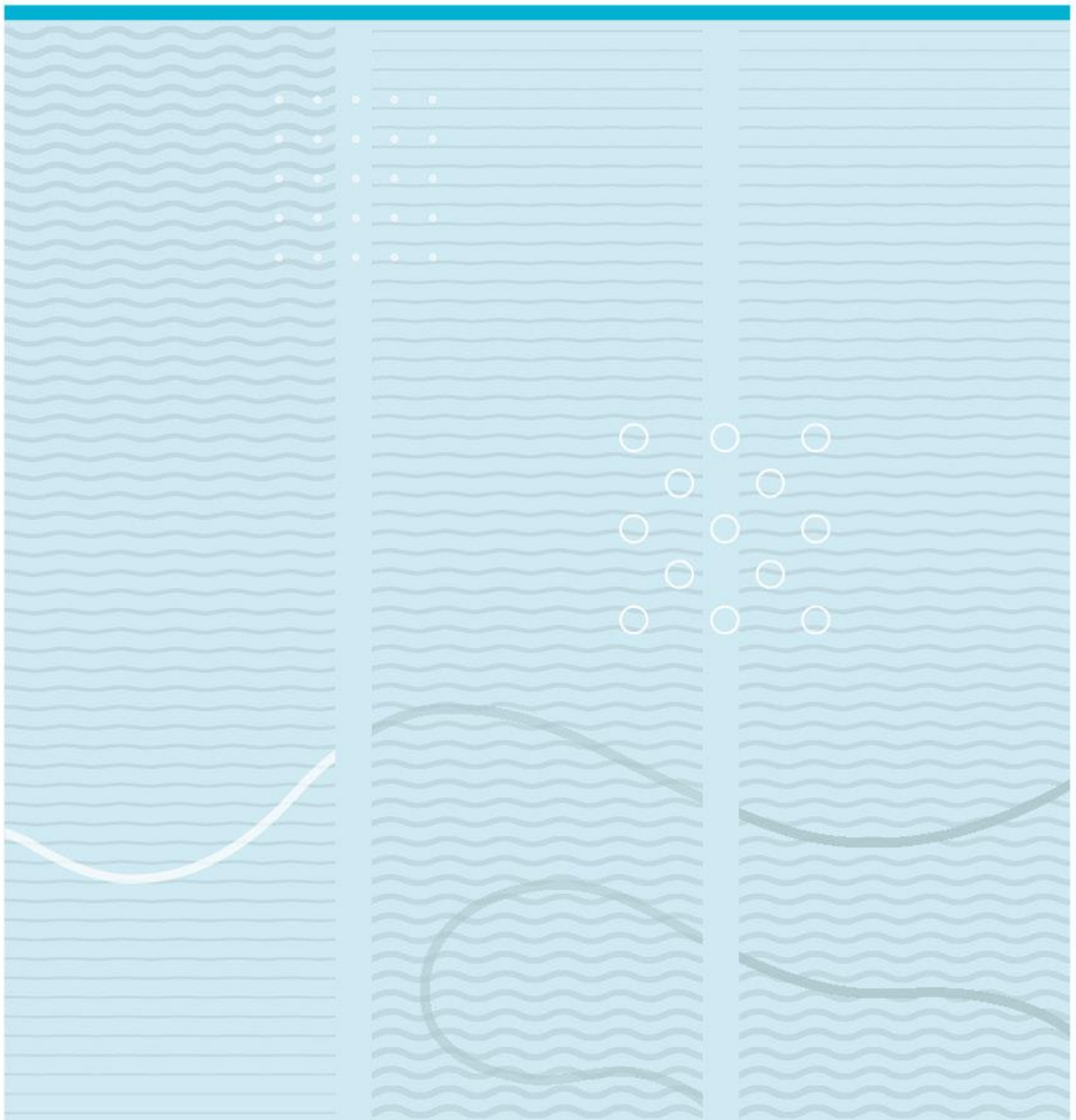

Even Hagerup Gulliksen

Kaptein Klincks samling

En studie på hvordan en av Norges viktigste samlinger ble en realitet

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for USN handelshøyskolen
Institutt for økonomi, historie og samfunnsvitenskap
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2023 Even Hagerup Gulliksen

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Sammendrag

Kaptein Klinck samlet i hans levetid en samling som ble grunnpilaren for marinemuseet på Karljohansvern i 1857. I denne utstillingen var det gjenstander fra hele verden som utgjorde en meget spennende utstilling. I samlingen finner vi nærmere 150 vidt forskjellige gjenstander som stiller spørsmål om hvordan og hvorfor han samlet. Det blir sjeldent tatt opp som tema at norske matroser og offiserer plyndrer og stjeler, og derfor er kaptein Klincks samling et spennende tema. Grunnet få personlige kilder skrevet av Klinck selv må en se etter andre kilder for å finne til grunn for hvordan Klinck kunne samle en slik stor samling.

Kaptein Klinck levde i en tid for den vestlige verden stod fremst teknologisk og kontrollerte store deler av verden. Dette gjorde det fritt fram for europeere å gjøre hva de ville uten at konsekvensene ville hjemseke dem i etterkant. Et godt eksempel under Klincks tid var plyndringen som skjedde under Napoleonskrigen. Her var det normalt for soldater å plyndre sivile og landsbygder. Kaptein Klinck kan vi se gjør noe lignende med sine marine pistoler som han tok som krigsbytte fra engelskmennene etter et sjøslag. Dessverre er det svært lite info om gjenstandene til Klinck i hans samling som hindrer oss i å se hvordan de ble brakt hjem, men ser vi på hvordan etikken, normer og regler på 1800-tallet opp mot i dag ser vi at mange faktorer har endret seg. I dag finnes det mange lover som hindrer hvordan en kan samle, men slike lover kom ikke før etter Klincks levetid. Ser vi på dette sammen med lover for krigføring som også kom etter Klincks tid og tankegangen til vesten på dette tidspunktet kan vi danne oss et bilde av hvordan samtiden påvirket Klinck til å samle. Dr. Nordland skrev dagbok på tokt som tok sted fra 1902-1903 forteller om hvordan han stjal gjenstander han ville ha fra sin reise i Mellom-Amerika som gikk på bekostning av en befolkning rammet av naturkatastrofer. Dette viser til at norske matroser og offiserer deltok da det kom til plyndring av kolonier. Vi kan knytte dette opp mot Edward Suids bok *Orientalism* hvor vi ser flere eksempler på hvordan folk tenkte om Østen, det fremmede og hvordan vesten hadde en overlegenhet som ga dem retten til å dominere. Alt dette sammen legger godt til grunn for at Klinck kunne samle uten konsekvenser og plukke ut de gjenstandene han ville.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	4
Innholdsfortegnelse	5
Forord	7
1 Innledning	8
1.1 Tema.....	8
1.2 Problemstilling	9
1.3 Fremgangsmåte	12
1.4 Kildematerialet.....	12
1.5 Forskningskapittel.....	14
2 Grunnlegger av museet - Kommandørkaptein Klinck	17
2.1 Om Christian Frederik Klinck.....	17
2.2 Militær karriere	18
2.2.1 Napoleonskrigene 1807-1814	18
2.2.2 Den svensk-norske krigen 1814.....	21
2.2.3 Klinck etter 1814.....	23
2.2.4 Sammendrag Klinck.....	26
3 Klinck-samlingen	28
3.1 Samlingens innhold.....	29
3.1.1 Gjenstandene og den originale fortegnelsen	29
3.1.2 Hva slags samling er dette?.....	41
3.2 Muligheten til å samle	42
4 Museumshistorie og samlere på Klincks tid	45
4.1.1 De første moderne samlingene og museene.....	45
4.1.2 Rustkammer	50
4.1.3 Personlige utstillinger	51
5 Marinekulturen på 1800-tallet	54
5.1 Tokt, diplomatiske besøk og begivenheter	55
5.1.1 De forskjellige tokt i Klincks tid.....	56
5.2 Relasjonsbygging og gavegivning innad i marinen	57
6 Normer og etikk før og nå	59
6.1 Hva er etikk?	59
6.2 Etikk i museums samlinger i dag	60
6.3 Hvilke normer følger museer i dag?	62

6.4	Samling gjennom plyndring og krigstroeer.....	64
6.5	Debatten om returnering av kulturelle gjenstander.....	66
6.6	Tidsalder	67
6.6.1	Imperialisme	68
6.6.2	Kolonialisme	70
7	Konklusjon	77
	Referanser/litteraturliste	80

Forord

Jeg vil først og fremst takke min veileder Anita Wiklund Norli som har hjulpet meg enormt med denne oppgaven. Ikke bare har jeg fått gode råd, men og tilbakemeldinger som har gitt meg stor motivasjon hver gang jeg har gått ut av et møte. Jeg takker for veiledning som pågikk helt fra før sommeren 2022 til innleveringsfrist 15. mai 2023. Jeg vil også takke marinemuseet på Karljohansvern for tilgang til kilder og ha latt meg jobbe med grunnleggeren av museet deres. Jeg er utrolig glad for at dette kunne bli temaet for min mastergrad.

En annen stor takk går til min klassekamerat Edward Troth for godt selskap under hele masteroppgaven og studiet.

Jeg vil og takke kjæreste og familie for å ha tatt interessere og heiet på meg gjennom hele året.

1 Innledning

1.1 Tema

I det øyeblikket jeg ble introdusert for temaet om kaptein Klinck, hans samling, marinekulturen og samling generelt sett på 1800-tallet fascinerte det meg. Da jeg så samlingen for første gang utstilt på Karljohansvern marinemuseum overrasket det meg at utstillingen bestod av vidt forskjellige gjenstander fra alle deler av verden. Dette skapte for meg stor nysgjerrighet da det første en så var en full utstyrt samurairustning fra Japan, en pokal med våpenskjold fra det tysk-romerske riket og en stor våpensamling med blant annet et sverd full av haitenner. Som både historiestudent og samtidig en som leser historie på fritid er dette temaet og tidsperioden veldig ukjent for meg. Samlingen er selve hjertet i museet da kaptein Klincks samling var det som var basis for museet og dannet grunnpilaren i 1857 da museet ble stiftet. Samlingen er under arbeidet med denne masteroppgaven under revisjon og konservering, og vil bli utstilt og formidlet på en annen måte ved en senere anledning enn da jeg først så den. Da jeg så samlingen som bestod av så mange forskjellig gjenstander fra verden rundt lurte jeg på om norske matroser, offiserer og admiraler på samme måte som en hører spesielt britiske og franske offiserer stjal og plyndret like mye. Det er generelt sett noe en hører svært lite om i norsk historie. Aldri kan jeg selv peke på at jeg har hørt om folk i den norske marinen, eller hæren, for den slags skyld har plyndret sivile bosetninger andre steder i verden for å ta med seg verdifulle objekter hjem.

Den allmenne oppfatningen i dag blant de aller fleste da det kommer til imperialisme og kolonialisme går ut på at det moderne Europa plyndret og stjal ressurser fra den mindre teknologiske tredje verden under kaptein Klinck sin tid. Slik stormakter som Storbritannia, Frankrike, Belgia, Portugal og Spania kommer alle fremst i minne. De kjente bildene fra «Den frie staten Kongo», slik det var kjent som da, hvor vi ser hvor brutalt de innfødte blir behandlet med avhugde hender minner oss på hvor brutal denne tiden var og hvor lite omtanke vi hadde for mennesker av annen rase. Det vi hører svært lite om er hvordan Norge oppførte seg i denne perioden som vi skal sette oss inn i. Vi som nasjon var under dansk herredømme og langt fra en storspiller da det kom til det store politiske spillet om kolonier, krig og ressurser. På dette temaet var heller ikke Danmark en storspiller heller. Betyr det dermed at vi, spesielt kaptein Klinck, ikke tok del i tanken om den europeiske overlegenhet og stjeling fra mindre heldige mennesker fra kolonier og fattige stater?

Vi som Norge har aldri hatt kolonier i stor grad som har ført til de kjente grusomhetene kolonimaktene har vært kjent for, betyr det dermed at den norske befolkningen ikke deltok i slike aktiviteter som plyndring, stjeling og andre grusomheter? Denne oppgaven vil ta for seg slike temaet som plyndring, stjeling, samling, etikk før og nå både når det kommer til museum og mennesker. Dette er temaer som også preger dette århundre og vil komme inn på uansett.

I moderne tider har ofte debatten om returnering av nasjonale skatter fra andre nasjoner som originalt har blitt stjålet og plyndret akkurat fra tiden hvor kaptein Klinck drev med sin samling. Dermed ble dette temaet enda mer interessant å studere og jeg vil se på om dette var noe Klinck holdt på med siden han har en slik stor samling med gjenstander fra hele verden. Den vestlige dominans over andre mindre utviklede land spiller her da en viktig rolle og vil bli et tema.

1.2 Problemstilling

De spørsmålene jeg fikk for meg da jeg så utstillingen dannet problemstillingen min. Hvordan ble kaptein Klinck påvirket av sin samtid da han bygde opp samlingen hans og på hvilken måte hjalp samtiden han til å gjøre dette?

Dette er problemstillingen som vil bli diskutert i denne oppgaven. I det jeg startet arbeidet mitt med dette temaet trodde ikke jeg selv at det ville være en forskjell på Klincks samling ved hans død og hvordan den er ustilt i dag. Hadde den vært annerledes ville den tross alt ikke representert den virkelige Klinck samlingen. Det vil derimot bli klart i løpet av oppgaven at det er en tydelig forskjell. Dermed blir det viktig å avgrense oppgaven ved at jeg tar for meg Klinck samlingen slik den så ut ved hans død i 1860. Da kan en finne et mer nøyaktig svar på problemstillingen. Hovedpunktet i oppgaven er samlingen til Klinck, hvordan den ble samlet og hva den består av. Dette skal jeg gjøre ved å studere samlingen nærmere og se på verden rundt Klinck. Verden forandrer seg konstant sammen med hvordan vi som mennesker oppfatter den og hva vi mener er rett og galt. På samme måte som mennesker hadde forskjellige verdier for 100 år siden, så vil mennesker om 100 år ha meget forskjellige tanker. Dermed blir det normalt å tenke at en samling av gjenstander samlet for over 150 år siden mest sannsynlig vil ha vært samlet annerledes enn det den ellers ville ha blitt gjort i dag. Tar vi en titt på gjenstandene i samlingen så ser vi mange rariteter og etnografiske gjenstander som vi ikke ser i samlinger den dag i dag. Dette er gjenstander samlet fra blant annet det ukjente og fremmede Østen. Derfor har jeg utformet problemstillingen på denne måten.

Ved denne oppgaven vil jeg forsøke å fargelegge hvordan verden var på kaptein Klincks tid. Det er lett å fordømme handlinger gjort for flere hundre år siden som groteske, urettferdige og inhumane, men en kan se på det slik at alle mennesker er et resultat av miljøet de har vokset opp i og verdiene er formet rundt det. På bakgrunn av dette så blir det viktig å ta for seg etikken og moralen som mennesker på denne tiden hadde. Hvis en klarer å ta se på dette vil en kanskje finne grunnen til hvorfor samlingen til Klinck har blitt som den har blitt i dag. Derfor tar vi en nærmere titt på om det er begrensninger for å samle i dag i motsetning til før. For å snevre dette punktet enda mer inn med tanke på hvordan mennesker tenkte før så vil jeg se nærmere på hvordan andre offiserer, matroser og ansatte innenfor marinen tenkte. Dermed vil dette ha enda mer relevans og tilknytning til hvordan kaptein Klinck tenkte.

For å vite hvordan Klinck ble påvirket av sin samtid er det nødvendig å se gjennom livet til Klinck og ikke minst hvordan han nådde den posisjonen han fikk etter mange år innenfor marinen. Her er tankegangen å forske på om den militære graden til Klinck og hans bragder bidro til at han hadde mulighet til å samle den samlingen han gjorde. Her kan det og hende at vi ser eksempler på hvordan Klinck var som person som igjen kan prege innsamlingen hans.

En annen svært viktig faktor i problemstillingen er nettopp dette med selve samlingen. Viktigheten av å få klare rammer rundt hva som er Klinck samlingen blir meget viktig fordi hvis det har kommet gjenstander i etterkant av Klincks død så vil ikke dette si noe om hvordan Klinck selv samlet. Gjenstandene han samlet før hans død kan si noe om hvordan han samlet hvis vi kan utforske hvordan de ble hentet hjem til Norge. Likeså kan gjenstandene skildre hvorfor han samlet de raritetene han gjorde. Her kan det hende at samtiden lot han samle på objekter fra et enkelt sted i verden lettere enn andre steder eller at ingen steder i verden virkelig hadde noen begrensning. Selv om hele samlingen er meget spennende så er den stor og det å diskutere hele samlingen hadde blitt et problem med tanke på å begrense oppgaven. Derfor har jeg tatt valget å se spesielt nærmere på Klincks våpensamling fordi han tilbrakte sin karriere i forsvaret. Etter å ha sett på våpensamlingen vil det bli gått gjennom de forskjellige kategoriene med gjenstander i mindre detalj. Dette er for å få en bedre oversikt over samlingen. Ser vi og på helheten av samlingen så kan det fortelle oss noe om Klinck. Da vil det og bli nødvendig å ta et dypdykk i museumshistorien på denne tiden. Finner vi ut om museum og utstillinger var en vanlig ting så kan det hende han fikk motivasjon til å samle der. Men vi må heller

ikke glemme at hans samling var utstilt lenge før det ble et eget museum. Klinck hadde alle gjenstandene sine utstilt i sitt eget hus flere år før Karljohansvern som et museum ble grunnlagt. Dermed blir det viktig å se andre samlere på Klincks tid, men og før for å se om dette kan ha preget vår mann.

En må heller ikke glemme å se på marinekulturen, både utenlands og innenfor Norge. Her kan det være mulig å finne frem en bit av hvorfor han samlet, men og hvorfor andre gjorde det samme. Finnes det en samlekultur som gjorde det enklere for kaptein Klinck? En slik serie med gjenstander trenger ikke bare komme sammen med å ta det en vil, men de kan bli byttet til seg i retur mot andre objekter, eller så kan det være gaver. Dette vil det bli sett nærmere på for å finne ut hvordan Klincks samtid preget det som etter hvert ble hans utstilling.

Kanskje en av de viktigste områdene å se på er nettopp verdensbilde på den tiden. På 1800-tallet er vi inne i kolonialismen og imperialismen som periodene har blitt kjent i etterkant. Vi fleste er fullt klar over at den vestlige verden hadde en teknologisk overhånd. Det kan hende at dette var en faktor i Klincks oppsamling av gjenstander og det må dermed undersøkes nærmere.

Dessverre så finnes det ikke en nøyaktig beskrivelse av kaptein Klinck selv hvor han forklarer hvordan han fikk tak i disse gjenstandene. Om det var ved plyndring, innkjøping eller vanlig innsamling vet vi ikke ved første blick. Heller vet vi ikke hvordan han nøyaktig tenkte og hans moralske standpunkter. Derfor blir må vi se på hvordan andre mennesker, offiserer og matroser rundt han tenkte for å muligens få et bedre bilde av tiden. Dette vil kanskje gi et bedre innsyn i hvordan han samlet. Det hadde vært å foretrekke om vi hadde hatt kaptein Klinck sine innsyn, tanker og handlinger fra denne tiden, men siden dette ikke er mulig må vi se på hvordan andre forholdt seg til samling på den tidens moralske kompass. I forhold til hvordan problemstillingen er formulert passer det og å se på hvordan andre mennesker tenkte på denne tiden og hvordan de samlet.

“The past is not discovered or found. It is created and represented by the historian as a text, which in turn is consumed by the reader. [...] The idea of the truth being rediscovered in the evidence is a nineteenth-century modernist conception and it has no place in contemporary writing about the past.”¹

I det vi begir oss ut på å finne svar på problemstillingen vår og temaet er det viktig å holde i tankene at svaret vi får kan vi umulig vite er sikkert. Slik som Alan Munslow skriver over så kan vi bare tolke de kildene vi har til disposisjon og skape vår egen oppfatning av fortiden og det svaret vi eventuelt får. Vi kan aldri vite med 100% sikkerhet at det vi tolker gjennom kildene våre er den fulle sannheten, nettopp fordi kildene vi bruker kan på forskjellige måter være tuklet med, ha vært oppfattet feil og annet.

1.3 Fremgangsmåte

For å finne svar på problemstillingen vil jeg gå nærmere inn på kaptein Klinck, hans liv, bragder og karriere. Her er tanken at en kan finne noe som viser til hans motivasjon for samling. Selv om det er ikke er noe personlig skrift Klinck etterlater seg som er relevant for akkurat dette temaet så vil en kunne si om hans karrierestige frem til kommandørkaptein. Dette vil si noe om hans posisjon innad i marinen, noe som kan peke til hans samling og hvordan den kom til. Ellers så blir en viktig del av oppgaven å se på det som skjer rundt kaptein Klinck. Ser vi på situasjonen som skjer rundt vår mann Klinck så kan det gi oss innsyn i hvordan han og handlet. Derfor tar jeg blant annet for meg andre mennesker som også var en del av marinen på Klinck sin tid, museumshistorien frem til da han levde, men og etikken og hvordan folk handlet. Jeg kunne ønske det fantes mer kilder skrevet av kaptein Klinck selv, men det gjør det dessverre ikke. Derfor blir jeg nødt til å se til andre kilder for å fargelegge Klinck og hans samtid.

1.4 Kildematerialet

Når det kommer til kildematerialet som kommer til å bli brukt under denne oppgaven så må vi være klar over at det er svært lite materialet til å begynne med på enkelte

---

¹ Alan Munslow 1997: 178

områder. Svært få har skrevet om kaptein Klinck generelt sett som person, hans liv, bragder og hans samling. Derfor må det gjøres mye tolkning av det begrensede kildematerialet som allerede er skrevet, men på den andre siden står en mer fritt til å skrive om temaet fra perspektivet til en forfatter. For den generelle infoen om Klinck så er eldre aviser en god informasjonskilde som kan bli brukt i tillegg til marinemuseet hjemmeside. I det vi skal ta et nærmere dypdykk på Klincks militære karriere spiller dagbøker og andre personlige skrifter fra folk rundt Klinck en viktig rolle. Her har vi dagbøker av Dr. Buchholz og Larsen særdeles essensielle da de beskriver Klinck på en annen måte enn det Klinck selv ville ha gjort, og de skildrer han på en mer personlig måte i forhold til hvordan han fremstår. Men her er det viktig som med alle personlige tekster og være kildekritisk. En vet aldri hva slags motiver en forfatter har, eller hva slags forhold forfatteren har med dem han skriver om. Vi trenger ikke lete lenger for et godt eksempel på dette enn til vår egen Snorre Sturlasson som lenge var den mest sentrale kilden vi brukte da det kom til vikingtiden. Men her er det klart at Snorres skriving ble påvirket av hans egen politiske situasjon i Norge, spesielt under borgerkrigstiden hvor han var meget partisk og lite objektiv.

Dette kommer spesielt til syne da vi tar for oss dagboken til Dr. Buchholz. Ikke bare trenger motivet å ha en bakgrunn med tanke på hvordan en vinkler ordene sine, men hendelsene de beskriver kan rett og slett bli oppfattet feil. Dermed er ikke dagbøker den mest pålitelige kilden hvis en ikke forholder seg kritisk til den. Sammen med dagboken til Dr. Buchholz som primærkilde bruker vi og dagboken til Dr. Nordland fargelegger enda dypere dette med å være på tokt, spesielt da utenlands til andre siden av verden. Det har vært flere tilfeller i løpet av denne oppgaven hvor nettopp det å være kildekritisk har vært med på å vinkle denne oppgaven en helt annen retning. En del av oppgaven vil som nevnt være å ta for seg gjenstandene som er med i samlingen til Klinck. I starten baserte jeg hvilke objekter jeg ville ta for meg i forhold til gjenstandene som stod oppført i T.K Olafsen sin bok om gjenstandene i Klinck og Marinemuseets samlinger. Her står det oppført en hærskare av objekter. Ved samtale med to konservatorer som arbeider med samlingen så hadde de en mistanke at Olafsen sin bok krediterte Klinck med alt for mange gjenstander, noe som like etterpå ble bekreftet da den originale fortegnelsen ble funnet over hvilket gjenstander som var der i 1864. Denne fortegnelsen ble essensiell for formingen av oppgaven da den fjerner en del gjenstander fra samlingen hans som ellers var kreditert Klinck. Det vil også bli

spennende å se om fortegnelsen former formidlingen av kaptein Klincks samling i fremtiden.

Da vi kommer inn på biten om gjenstandene i Klincks samling så finnes det uheldigvis svært få kilder på akkurat det. Marinemuseet har sin egen database som heter Primus, men disse dokumentene er svært mangelfulle. Som det vil bli undersøkt nærmere på så er heller ikke disse helt til å stole på, og dermed har det vært viktig med egne observasjoner og forskning på enkelte gjenstander som vi vil komme til etter hvert.

Databasen virker å ikke være grundig utført som en ville ha forventet med tanke på at denne samlingen har lenge vært i hus og muligheten for å dokumentere de over data har også vært der. Spesielt tydelig er dette da vi ser på et par marinepistoler senere i teksten.

Vi kommer og inn på museumshistorie som er relevant for oppgaven, og her er vi heldigvis mer heldig med at det finnes mer materiale og kilder av nyere tid da dette er et mer utforsket område. Harald Høiback sin *Kunnskap og begeistring* har gitt et meget godt innsyn i museumshistorien og hvordan et museum og ulike samlinger fungerer. Ikke minst forteller den godt hvordan samlinger kan fenge publikum og hva som kan motivere mennesker til å samle.

Slik som Knut Kjeldstadli sier så er det viktig å ha bevissthet om at faglige felleskap og alle enkelt mennesker har fordommer som kan uvitende komme til syne uten at forfatteren selv innser det.² Vi er alle et resultat av vår egen oppvekst som kan påvirke hvordan vi tenker og igjen hvordan vi oppfatter verden. Dermed er det viktig å understreke at resultatet som det kommer frem fra oppgaven er formet av kildene vi har til vår disposisjon.

1.5 Forskningskapittel

For å få en oversikt over kaptein Klinck og hans samling er det viktig å se nærmere på hvem som har forsket på Klinck tidligere. En stor del av informasjonen jeg har hentet om Klinck og hans samling er hentet fra Karljohansvern marinemuseum. En av de tidligere sjefene på dette museet kommandørkaptein T.K Olafsen er en meget viktig del av forskningen gjort her. Som tidligere museumsbestyrer på museet hadde han tilgang på alle ressurser Karljohansvern hadde i sin besittelse. I tillegg hadde han og tittelen

---

² Kjeldstadli 1999: 386

kommandørkaptein som kan ha bidratt til innsikt på temaet om Klinck og den norske marinekultur generelt sett. Bibliografien hans er meget stor når det kommer til den norske marinen, dermed er han en god kilde på dette temaet. Dessverre er det gjort lite forskning ellers på kaptein Klinck som gjør det vanskelig å bruke andre ressurser enn aviser, dagbøker eller T.K Olafsens kilder. Skal vi tolke Klinck, hans liv og samling må vi dermed se etter primærkilder på temaet enn sekundærkilder. En annen viktig person er Stein Moen som har tatt for seg mye av det samme som Olafsen. Moen har skrevet mye om de forskjellige fartøyene i det norske forvaret under Klincks tid og har i disse bøkene med lister over deltakere på tokt på de forskjellige skipene.

Som poengtert allerede er det arkivet som omtaler Klincks gjenstander meget mangelfull. Oppgaven hadde hatt godt av et fyldig arkiv som omtaler i større grad om gjenstandene, hvor de kommer fra og hvordan de kommer i kaptein Klincks eie. Den lille informasjonen vi finner på marinemuseets database kalt Primus hjelper meget lite. Denne infoen er i hvert fall ett tilfelle feil slik at den er lite til å stole på. Her må vi da heller finne en annen måte å analysere og diskutere de gjenstandene vi har valgt å gå nøyere inn på. Her velger jeg da å ta finne lignende gjenstander og finne ut hva de representere og om det finnes likheter en kan sammenligne de med. Ved å finne lignende gjenstander så utvider jeg forskningen jeg kan bruke når det kommer til temaet om selve samlingen hans. Tidligere forskning på gjenstandene i samlingen er det ikke gjort noe på.

I og med at vi tar for oss samlingen til Klinck som står på marinemuseet er det viktig å se til hvordan forskningsfeltet er innenfor museer den dag i dag. Forskningsfeltet når det kommer til museumshistorie generelt sett er betydelig større. Boken til Harald Høiback «*Kunnskap og begeistring*» blir brukt ofte i denne oppgaven som et grunnlag for generell historie, bakgrunn og til tider motivasjon for museum og samlere. Denne forskningen kan vi stor grad bruke når det kommer til kaptein Klinck og hans samling. Jeg går og gjennom normer og etikk før og nå for å se hvordan mennesker tenkte før, samtidig med hva som var lov. Hva som var etisk riktig praksis for hvordan for eksempel et museum driver sin virksomhet er mest sannsynlig meget forandret i løpet av 150 år. Her vil vi bruke ICOM sine retningslinjer for hva som anses å være den riktige måten å drive et museum på. ICOM er en internasjonal organisasjon bestående av museer og profesjonelle fagfolk. Oppdraget deres går ut på å arbeide med bevaring og formidling av natur og kulturarv.

Dette med krigsplyndring er et viktig tema i dette kapitlet. I og med at kaptein Klinck var en del av militæret vil jeg skildre hvordan forskjellige nasjoners militære den dag i dag stiller seg til dette temaet. Dermed vil slike lover være viktig kilde.

En av de mer sentrale kildene som blir brukt lenger ut i oppgaven blir Edward Saids bok *Orientalismen*. Her blir boken mye brukt for å skildre vestens syn på mennesker fra koloniene og vestens rett til å regjere over det de så på som underlegne mennesker. For å befeste mye av det Said forteller bruker jeg og dagboken til Dr. Nordland for vise at norske matroser og offiserer hadde like mye negative tanker om mennesker fra andre raser.

Det er gjort mye forskning når det kommer til museumspraksis og etikk. Stortinget kom med en melding som handlet om nettopp dette og hvordan museet bør operere fremover. Stortingsmelding nr. 23 tar for seg akkurat dette og gjelder for ting som skjer fremover, der hvor jeg ser bakover og ser hvordan museumsformidling ble gjort før. Men det er en god sammenligning i forhold til hvordan museer samlet før og hva som ble sett på som riktig å formidle mot hva som er feil i dag.

2 Grunnlegger av museet - Kommandørkaptein Klinck

Som selve opphavsmannen av samlingen og grunnleggeren av museet er det viktig å få et innblikk i livet til kommandørkaptein Klinck. Herifra kan vi muligens få et svar på hvorfor Klinck samlet som han gjorde, ble den personen han ble og til slutt ble en så stor karakter hvor han endte opp med å bli kommandørkaptein og grunnlegger av marinemuseet. Dessuten så står samlingen i et meget sentralt punkt i Norges museumshistorie sammen med museet selv. Derfor er det viktig å kjenne til hvordan kaptein Klinck klarte å komme seg til denne posisjonen hvor han kunne samle, men samtidig være med å grunnlegge et museum som står sentral i museumshistorien, men og lokalhistorien for Horten og norsk marinehistorie.

2.1 Om Christian Frederik Klinck

Marinemuseets grunnlegger Christian Frederik Klinck ble født 21. Mars 1787 i Vordingborg, Sjælland i datidens Danmark-Norge. Allerede som 12-åring meldte han seg inn i marinen. På denne tiden kunne man i så ung alder melde seg inn i marinen, men bare som frivillig kadett, eller volontør som det het. Han ble så ordinær kadett i 1803. Klincks innmeldelse i den dansk-norske marinen kom i det utbruddet hvor Napoleonskrigene for alvor hadde begynt. Danmark-Norge gikk inn i en allianse med Frankrike og Napoleon i 1807 etter flåteranet i København, dette ville få stor betydning for Christian Frederik Klincks militære karriere. I løpet av en lang tjenestetid fikk han rangen Kommandørkaptein og avsluttet som en av marinens øverste menn. I løpet av livet var han gift 3 ganger. Hans første ekteskap var med datteren av byfogden i Tønsberg, Rise Hammer, hvor de ble forlovet i 1810 og gift i 1812. I en tragisk hendelse ble hun rammet av blodgang, eller dysenteri slik vi kjenner det i dag. Tønsberg fikk i 1812 et dysenteriutbrudd og alle sjømenn ble beordret om å kutte all kontakt med byen. Dette gjaldt også Christian Frederik Klinck som ikke fikk se sin kone før hun døde det samme året de giftet seg.³ Senere giftet Klinck seg med Karen Bergh som var datter av Generalauditør Christopher Anker Bergh. Han spilte en viktig rolle som rådgiver for kong Christian Frederik under arbeidet med grunnloven i 1814. Dessverre døde også Klincks andre hustru i 1830. Den tredje og siste gangen Klinck giftet seg var

---

³ Beutlich 1940: 54

i 1833 med Marie Fredrikke Bencke som var datter av marinens første lege, Jacob Carl Friedrik Bencke. Det blir spekulert i at Klinck fikk to døtre som aldri ble gift på grunn av det som blir henvist til at unge kadetter leide losji hos Klinck-frøknene som kan insinuere flere ting. I tillegg til sine 2 døtre fikk han og en sønn.⁴ Kaptein Klinck giftet seg med flere kvinner som var døtre til viktige høytstående menn i det norske samfunn. Christian Frederik Klinck avsluttet sin militære karriere som kommandørkaptein. Dette var Norge sin høyeste militære grad. En kan da spørre seg og undre seg hvordan klarer en dansk født sjøoffiser å inneha Norge sin øverste rang innen marinen og hva gjør Kaptein Klinck så viktig?

2.2 Militær karriere

2.2.1 Napoleonskrigene 1807-1814

Klinck begynte sin utdanning som kadett i 1803 og ved Napoleonkrigenes start var han utdannet månedsløytnant i 1808.⁵ Allerede ved utgangen av utdannelsen ble han beskrevet og kjent som en våghals og som flåtens yndling. I 1810 var han nestkommanderende på briggen Allart. Dette skipet hadde blitt stjålet av britene under det velkjente flåteranet i 1807, men ble gjenerobret utenfor Fredriksvern i 1809.⁶ En brigg var et mellomstort seilskip med to master som hadde fordel med at den var i større grad mer lettmanøvrert og raskere enn de større skipene som ble tatt i bruk på den tiden, slik som krigsskipene HMS Victory og Orient. Begge disse var utstyrt med over 100 kanoner. Fordelen med briggen var at den blant annet kunne komme seg raskere i sikkerhet i svakere vind. Skipet Allart var utstyrt med nye og korte 18 punds kanoner som var lette, men og kraftige. Modellen av orlogsbriggen Allart finnes i dag på marinemuseet i Horten. Under Klincks tid på denne briggen kom han i kamp med det engelske skipet HMS Forward hvor det dansk-norske skipet klarte å ta til fange en

---

⁴ «Lørdan den 9 Juni» 1860

⁵ Oppgaven her kommer til å bruke militære grader som ikke er i bruk i dag. I dag opererer Sjøforsvaret i denne rekkefølgen med stigende grad: løytnant, kapteinløytnant, orlogskaptein, kommandørkaptein, kommandør, flaggkommandør, kontreadmiral, viseadmiral og admiral.

⁶ Marinemuseet 2014: 56–57

konvoi på 47 handelsskip med en samlet verdi på 7 millioner «speciedaler»⁷. Dette blir rundt 28 millioner kroner i dag.⁸

I 1811 var han sekondløytnant blitt og hadde fått i oppdrag å jage ned og engasjere to engelske kuttere ved navn Hero og Swan fra basen sin på Færder. Ordren lød slik:

«Da Maanedsløytnant Falch, som i dag er returneret fra den svenske Skjærgaard, beretter at det skal ligge en engelsk Kutter i Kongshavn, og beretter han ligeledes, at der ligger 3 danske fartøier i en Fjord indenfor Kongshavn, der trænger Assistance, saa har Hr. Sekondløytnant Klinck som Følge Heraf at afgaa til Kongshavn med Kanonschalupperne Dragøe, Kjøge og Fredrikstad for at befri de derværende danske saavel som svenske Fartøier, der maate trenge Deres assistance i vor Allierades Skjærgaard...»⁹

Oppdraget Klinck fikk var av stor betydning da to engelske kuttere forstyrret sjøfarten i den Skandinaviske skjærgården. Denne forstyrrelsen og herjingen i Skagerak var en taktikk britene brukte for å forstyrre forsyningslinjene, og spesielt da matforsyningene fra Danmark til Norge. På dette oppdraget hadde Klinck 3 kanonsjalupper til sin disposisjon, disse var også kalt kanonrobåter. Disse båtene hadde i mål å være lette og gode til å manøvrere og hadde dermed som oftest årer istedenfor seil, selv om seil fantes og på kanonrobåtene. Mangelen av seil og bruken av årer gjorde at området de kunne operere på krympet og området kunne heller ikke være for røft med tanke på åpent farvann og bølger. For at robåten skulle være effektiv og en stor nok trussel mot større skip var det montert to store kanoner på begge ender av båten. Dette kunne til tider gå utover fart, manøvreringsevne og stabilitet om bord. Dermed var ikke kanonene store nok til at de gikk utover disse egenskapene og var på 24 pund.¹⁰ En engelsk kutter var derimot større med flere seil og over 10 kanonstykker. Vi kan dermed se at Klinck møter større ildkraft i de engelske kutterne enn det han selv har til disposisjon, men antall skip og deres manøvrerbarhet taler til Klincks fordel.

---

⁷ Speciedaler var en myntenhet som ble brukt i Norge fra 1560-1875. 1 speciedal er regnet til å være ca. 4 kroner i dag.

⁸ Stein Moen 1991: 6

⁹ Larsen 1878: 158–159

¹⁰ Marinemuseet 2014: 50

Sekondløytnant Klinck fikk sin ordre den 23 april kl. 4 på ettermiddagen, og kl. 3 om morgenen fikk Klinck sin første kontakt med fienden ved en engelsk kanonsjalupp. I hans rapport utdyper han at han fikk beskjed av flere svenske båter som hadde sett en engelsk kutter i Kongshavn, nær østkysten av Norge og grensen med Sverige. Klinck bestemte seg for å gå inn i Sotefjorden som ligger cirka 7 mil lenger sør for Strømstad og ville angripe ved daggry slik at han og sine 3 kanonsjalupper ikke ville bli sett. Det kom ny etterretning om morgenen at en ny kutter hadde kommet inn i havnen slik at styrken de først så for seg hadde doblet. Urokket av disse nyhetene bestemmer Klinck seg allikevel å angripe med sin lille styrke selv om han fikk beskjed av sin overordnede at forsterkninger kan komme. I tillegg hadde Klinck sitt mannskap hadde nå vært og rodd i 24 timer.¹¹ Dette viser til Klinck sin utrettelighet, mot og tillit til eget mannskap. Kl. 3.30 var Klinck sin divisjon på skuddhold. Kanonbåten hadde han manøvrert slik at begge hans kanoner fikk skutt samtidig og dermed gjøre mest mulig ut av overraskelsesmomentet de hadde. Han selv sammen med månedsløytnant Lorange skulle engasjere den større kutteren, mens månedsløytnant Falch skulle angripe den mindre og ødelegge den. Slik skulle de få overtallet mot det største engelske krigsskipet. Etter 1,5 time med skuddveksling reiset det ene engelske skipet Swan det hvite flagget hvor skipet etter hvert sank. Den andre kutteren Hero var på vei vekk fra området og månedsløytnant Lorange fikk ordre om å forfølge den, men havnet fort på grunn i skjærgården og det andre skipet fikk flykte. Klinck skriver i sin rapport at kutteren Hero sank av skadene sine, men dette blir senere påvist feil. På tross av ukjent skjærgård og faren om at båten hadde mulighet for å treffe grunn, samt kanoner som ikke avfyrte optimalt, seiret Klinck og hans mannskap i kamphandlingene mot de to engelske krigsskipene. Ikke bare kom Klinck seirende ut, men han tok null tap av mannskap eller noen skade på sine båter, mot engelskmennene sine tap av ett skip, tre drepte, en såret og resten tatt til fange.¹² Bruken av kanonrobåtene i denne kampen var en av de avgjørende faktorene for at de kom seg seirende ut. Den store fordelen Klinck hadde på grunn av bedre manøvreringsevne var en av grunnene til at null mannskap var tapt. Krigen som foregikk på havet, ble i senere tid kalt «kanonbåtkrigen».¹³

---

¹¹ Larsen 1878: 159

¹² Larsen 1878: 162

¹³ Marinemuseet 2014: 49

Selv om Klinck sine kloke taktiske avgjørelser var vesentlige faktorer for seier sparte han ikke på ros til mannskapet sitt. «De Herrer Officerer og kjække Mandskab, som jeg havde den Ære at kommandere, kan jeg ikke noksom berømme for deres udmærkede gode Opførsel»¹⁴. Klinck sin innsats hadde ikke gått forbi ubemerket og fikk en anbefalelse om forfremmelse som han straks fikk. Både Sekondløyntnant Klinck sammen med hans offiser Falch ble begge riddere av Dannebrogordenen. Dette var en dansk ridderorden hvor riddere bare blir utnevnt av landets øverstkommanderende. Dette var ikke den eneste ridderordenen han ble utnevnt til. Han fikk Sankt Vladimir ordenen som ble stiftet i 1782 av keiserinne Katarina den 2 som skulle representere livslang tjeneste av både sivil og militært yrke, og fremragende fortjenester av keiserriket. Det er mulig at Kaptein Klinck fikk denne medaljen da han i 1812 reddet et russisk linjeskip fra en storm.¹⁵ Dette er beskrevet i Klinck sin rapport om hendelsen som er en del av samlingen hans hvor han forklarer at det var en russisk fregatt som fikk havari utenfor Christianiafjorden. Denne fregatten hadde 66 kanoner og hele 500 mann om bord på skipet, hvor mange var syke. Det er ingen andre nevnte møter hvor Klinck havnet i kontakt i med Russland.

2.2.2 Den svensk-norske krigen 1814

Kaptein Klinck spilte klart en viktig rolle i Napoleonskrigene, men han skal og spille en sentral rolle for Norge i etterkant av krigen. Danmark-Norge taper krigen og under Kielfreden som blir undertegnet 14 januar 1814 blir Norge gitt over til Sverige som en premie for Sverige sin innsats mot Napoleon. Dermed blir en forbindelse mellom disse to landene som går 400 år tilbake brutt. Danmark som svar på dette kaller alle sine danske sjømenn som oppholder seg i Norge eller på norske skip tilbake en måned senere den 23. Februar etter Kielfreden ble undertegnet. Sjømenn som ikke kom tilbake innen 1 mai vil ikke lenger bli sett på som en del av den danske marinen.¹⁶ Av totalt 34 faste sjøoffiserer som sverget troskap til det norske flagget i 1814 var 9 danskfødte menn og blant disse 9 var den daværende sekondløyntnant Klinck.

---

¹⁴ Larsen 1878: 162

¹⁵ «Lørdan den 9 Juni» 1860

¹⁶ Larsen 1881: 1

Selv om det store krigen i Europa var over så hadde Norge en usikker fremtid i vente. Adelsmennene var lite villige til å gå inn i en union med Sverige og søkte derfor etter selvstendighet. Dette ville føre til konfrontasjoner med den svenske kronen hvor sjøforsvaret og de nye sjømennene ville være en viktig del av Norge sitt forsvar. Klinck med sin kamperfaring og lederegenskaper ville klart bli viktig og det ser vi allerede tidlig i 1814. Kaptein Fasting ordrer sekondløytnant Klinck til å dra til øyene Hvaler etter å ha fått privat etterretning om at svenskene vil angripe der. Siden det bare er utplassert en armert båt under kommando av månedsløytnant Horn blir Klinck sin utplassering der med sine kanonsjalupper særdeles viktig. Blant annet fordi Hvalerøyene beskyttet Norge sin naturlige forsvarsposisjon på land ved Glommaelven i det tilfellet Sverige og den svenske kronprinsen Karl Johan ville angripe Norge sørfra. For svenskene ville erobringen av Hvalerøyene sikre deres venstre flanke og samtidig åpne veien til Fredrikstad.¹⁷ Det ble da naturlig at en konfrontasjon ville pågå her. Avreisen startet med Klinck og 4 kanonsjalupper, men dette tallet steg etter hvert til 40 hvor båtene ble sendt av gårde etter hvert som sjaluppene ble satt sammen og mannskapet samlet.¹⁸ Samlingen av fartøy rundt Hvaler er et kritisk punkt da Klinck oppdager tidlig at den svenske oppsamlingen av krigsskip er større enn den norske oppsamlingen. Etter hvert som den norske marinen fikk bygget seg opp i området ble Klinck 1 av 4 nest kommanderende under Kaptein Fasting. Den mest utsatte og eksponerte posisjonen i forsvarspostene på Hvaler som beskyttet den viktige forsvarslinja Glomma gikk til sekondløytnant Klinck, dette sier noe om han sine kvalifikasjoner og erfaring i strid. Under den svenske fremrykningen fikk Kaptein Fasting ordre om tilbaketrekning og skulle posisjonere seg ved Vallø på andre siden av Christianiafjorden. Her ble Klinck sin rolle å bli igjen for å dekke hovedflotillen sin retrett, samt å speide på den svenske styrken. Klinck utførte sin rolle nok en gang til god effekt og uten tap av mannskap fikk han divisjonen sin tilbake til Vallø, men fikk og viktig informasjon tilbake til sine overordnede. Like som Klinck var en god taktisk offiser med teft for manøvrering i sjøen, var han og ikke beskjeden da det kom til disiplinering og orden blant sine tropper. Etter hvert som krigen så mer ut som en tapt sak og Norge sine soldater og matroser fikk beskjed om at krigsfangene svenskene tok fikk beskjed om å dra hjem istedenfor å bli holdt i

---

¹⁷ «Sjømilitære operasjoner ved Hvaler-Kråkerøy 1814» 1964: 5

¹⁸ Larsen 1881: 67

fangenskap, inspirerte dette til mytteri flere steder i den norske marinen. Et slikt mytteri skjedde og i Klinck sin divisjon, men med sine sabler ute og med trusler klarte offiserene sammen med Klinck å gjenopprette orden blant mennene sine.¹⁹

Vi ser også et slikt eksempel under kampene med de to engelske krigsskipene Hero og Swan i 1811, hvor Klinck sin offiser løytnant Lorraine hadde vært så beskjenket at det gikk utover hans arbeid som offiser. Under starten på oppdraget hadde han fornærmet noen svenske losere som hadde lovet Klinck å løse dem til Kongshavn. Dette hadde fått svenskene til å ta tilbake dette tilbudet. Han hadde og måttet blitt fulgt ned i båten for å sove av seg rusen. I tillegg til dette hadde løytnanten fått ordre av Klinck om å forfølge den unnslipte kutteren, men hadde gått på grunn i skjærgården slik at det engelske krigsskipet hadde flyktet. Klinck gjorde det klart og tydelig i sin rapport at han ville bekrefte og vitne for løytnant Lorraine sin neglekt i tjenesten.²⁰

Denne egenskapen ved å inspirere gjennom teft i krig og manøvrering stod godt sammen med å kunne disiplinere troppene og offiserene sine da det trengtes. Dette settet med egenskaper måtte uten tvil ha kommet godt med under Klinck sin karriere som yrkesoffiser og fremrykning i marinen sine grader.

2.2.3 Klinck etter 1814

I årene etter Napoleonskrigene og den svensk-norske krigen steg Klinck raskt i gradene. Året 1815 ble han premierløytnant, kapteinløytnant i 1822 og kaptein i 1826 slik som gradene het den gang da. Vi vet lite om hans tjeneste på denne tiden bortsett fra at han vekslet mellom å være sjef for kanonbåtsflotiller, ut på tokt i varierende stillinger og adjutant for Kong Karl Johan, noe som innebar å være en rådgiver i militære saker, spesielt da marinesaker i Klinck sitt tilfelle. Han var marinens referent i Stockholm i tre perioder fra 1828-1840. Betydningen av at han hadde denne oppgaven kan tolkes som at kongen Karl Johan hadde et godt øye for Christian Fredrik Klinck og hans kvaliteter. I løpet av denne perioden var han og med på en rekke tokt, blant annet kadettokt. Vi har ikke så mange personlige beretninger av Klinck og heller ikke om Klinck som person, men på et av disse kadettoktene skrev Doktor Bucholz en dagbok om reisen de hadde i Østersjøen i 1839. Da var Klinck sjef for Briggen Fredriksvern. I sin dagbok har

---

¹⁹ Larsen 1881: 97

²⁰ Olafsen 1959: 120

doktoren litt av hvert å si. Han beskriver Klinck som en meget arrogant person, han beskriver: «Denne vor sjef kan jeg ikke like: Fordi arrogansen alle tider stikker så frem, at endog offiserene må smile»²¹. Grunnen til denne kommentaren beskriver han videre er fordi Klinck ikke tillater offiserene å hygge seg i hans værelse. Det var en norm på denne tiden at offiserer fikk være der og omgås fordi messen skipene var utstyrt med var meget dårlig og blir beskrevet som spartansk. T.K Olafsen skriver at offiserene ikke en gang ville invitere andre fremmede offiserer i messen. Dette kan være utenlandske offiserer han sikter til som ikke ville ha kjent til messen på de svensk-norske skipene. Doktor Bucholz beskriver han og som en latterlig mann som søker etter det han kaller litterær verd.²² Denne stillingen som Klinck innehar skal være fylt av en mann som er respektert av alle. Det er mulig at doktoren mener Klinck ikke er en slik mann da vi ser nærmere på hans kommentarer. Ser vi videre forteller han og at Klinck burde hvile og friske opp sine sjøkunnskaper og ikke la sine løytnanter kalkulere navigasjon for han.²³ Flere slike kommentarer om både kapteinen og offiserene finner vi.

Skal vi bruke dagboka til Bucholz og doktoren sine bemerkninger er det viktig å sette seg inn i han som person, hvordan han som lege ble behandlet og leger generelt sett i marinen. På denne tiden er leger i marinen sivile som ble ansatt for en viss lengde av tid, dette kunne for eksempel være tiden av et tokt slikt i tilfellet her. Siden de var ansatt som sivile fikk de dermed ikke uniform og privilegier som offiserer ombord et skip hadde. Tanken ved at legen ikke hadde uniform kunne bety at han ikke ble sett på med samme syn som offiserene og hadde en lavere stilling sammen med muligens matrosene. Dette var klart til Doktoren sin fortvilelse og irritasjon. I hans ord var leger behandlet som null og niks. Denne ergrelsen kommer meget tydelig frem i hans tanker. Her kommer det også frem at han unngår å prate med offiserene og ser betydelig ned på dem da de lufter sine tanker rundt toktet og hverandre. Selv om det ikke er en lege sin hovedoppgave å være psykolog så blir hans holdning og vonde tanker mot offiserer og overordnede ombord på briggen ganske åpenlyst, da han så mye som mulig prøver å unngå alle på skipet. Dette funker mot sin hensikt for en lege.

Doktoren Bucholz påstand at Kaptein Klinck ikke kan navigasjon kan vi ganske greit avkrefte som falskt. Gang på gang gjennom hans militære karriere ser vi Klincks gode

---

²¹ Bucholz 1963: 10

²² Bucholz 1963: 2

²³ Bucholz 1963: 10

sjøkunnskaper som gjør at han utfører sine oppgaver til det ypperste. Gode eksempler på dette er, som vi allerede har diskutert, kampene mot de engelske kutterne Hero og Swan, og konflikten i 1814. I tillegg til det så er dette toktet et kadettokt. Noe som betyr at kadettene som en dag skal bli offiserer i marinen trenger virkelig simulering ute på havet. Dermed vil det ikke gi mening at Klinck må utføre dette selv. Igjen viser dette at doktoren ikke har virkelige kunnskaper da det gjaldt all ting sjøs og peker tilbake på at leger var sivile og ikke en del av marinen på dette tidspunktet. Doktorens dagbøker gir oss ikke sannhet i hvordan Klinck var som person, men dette er et eksempel i rollen han spilte for marinen på dette tidspunktet da han har ansvar for flere kadettokt over mennesker som skal bli marinens fremtid. Av den grunn må fremtidige offiserer om bord lære å navigere selv.

I hans lange tjenestetid i den norske marinen hvor han steg i gradene hadde han kommando over mange skip. Som kjent ledet han kanonbåtsjalupper under Napoleonskrigene og den Svensk-Norske krigen i 1814. Senere hadde han kommando over korvetten Ørnen i 1833 da han var 46 år, korvetten Alsen, briggen Fredriksvern i 1839 og briggen Lolland i 1842-43. Han deltok på mange flere tokt som skipsoffiser og nestkommanderende før han fikk kommando over større korvetter og brigger. Korvetten Ørnen var en av de større briggene på 29 meter og 330 tonn vi hadde på tiden under krigen, og vi var heldige nok til å overta den etter overgangen til unionen med Sverige. Denne briggen var bygnummer 2 ved verftet i Horten og etter bygningen av skipet foregikk det ingen nybygning av skip i Horten bortsett fra ombygninger av allerede konstruerte skip. Ørnen hadde 20 stykker 18-punds kanoner som gjorde at den kunne konkurrere med de fleste brigger. Mannskapet på skipet var og større på 158 mann. Korvetten Ørnen var ikke hovedflaggskipet i marinen, den gikk til Freia som var bygnummer 1 i Horten og større i størrelsen. Dermed ble oppgaven til Ørnen å være et øvelsesskip for kadettene og elevene fra Sjøkrigsskolen og Sjømilitære korps. Korvettens første kadettokt var i 1833 nettopp med Kaptein Klinck som øverstkommanderende og under dette toktet var kronprins Oscar om bord på skipet for inspeksjon.²⁴

Briggen Fredriksvern som Klinck senere hadde kommando over var ikke ferdigstilt da den svensk-norske krigen begynte i juli 1814. Selv om krigen var ferdig kort etter i

---

²⁴ Marinemuseet 2014: 76–77

august samme året ble allikevel Fredriksvern sjøsatt kort tid etter den 29 september. Selv om det ikke var mye arbeid igjen å gjøre på briggen har en likevel tenkt at grunnen til den raske sjøsettingen var fordi dette skipet skulle symbolisere det nye norske sjøforsvaret.²⁵ Skipet hadde 16 stykker 24 pund kanoner. Senere i sin tid fikk arkitekten av Fredriksvern kritikk for konstruksjonen på briggen, spesielt mangelen på offisersmesse. Dette var dette som doktor Bucholz kritiserte i hans dagbok da han rettet flere klager mot Klinck i løpet av toktet, dette inkludert. Briggen hadde sett mange spennende tokt tidlig i livet som flere tokt i Middelhavet hvor blant annet Fredriksvern sammen med Lolland var en del av en svensk-norsk eskadre. En eskadre var en større flåte som arbeid sammen som en enhet. Disse 2 norske skipene var sammen med 3 svenske skip hvor oppdraget var å legge press på diverse sjørøverstater som forstyrret handelsskipene. Dette oppdraget feilet. Fredriksvern var med på 6 kadettokt, inkludert Kaptein Klincks udramatiske tokt i Østersjøen i 1839.²⁶ Etter flere år med kadettokt blir skipet i 1854 hugget opp og mest sannsynlig blir materialene brukt i andre skip.

Orlogsbriggen Lolland som Klinck hadde kommando over i 1842-43 spilte en viktig rolle i krigen fra den ble overført til å forsvare den norske kysten i 1811. Her var orlogsbriggen Lolland, sammen med flere andre brigger, sin oppgave å vokte trafikken langs kysten for å sikre korn og varetransporten som var livsviktig for Danmark.²⁷

Etter hvert som årene med tjeneste gikk steg Klink til de høyeste gradene i marinen. Han hadde vært kaptein siden 1826 og i 1854 ble han Kommandørkaptein. Denne stillingen hadde han i 3 år før han tok avskjed fra marinen i 1857 som 70 åring. 3 år senere døde han.

2.2.4 Sammendrag Klinck

Selv om vi ikke har kilder fra Klinck selv så har vi flere kilder og kamppapirer som andre beretter om han. Her ser vi hans kollegaer forteller om Klinck sine bragder som uten tvil var viktige for den norske marinen. Fra en ung alder med hans bidrag i Napoleonskrigene i aksjon med sine kanonrobåter som bidro i Skagerakhavet for prøve å sikre de viktige forsyningslinjene mellom Norge og Danmark, til kampene mot

---

²⁵ Marinemuseet 2014: 68

²⁶ Marinemuseet 2014: 70

²⁷ Stein Moen 1991: 3

Sverige for å beskytte flanken til det norske infanteriet, så var Klinck klart en offiser den norske marinekommandoen kunne stole på i krigstider. Gang på gang slik vi har sett på så spilte han en viktig rolle for forsvaret av Norge over flere konflikter.

I etterkant av krigen så hadde Klinck etter hvert flere kommandoer over flere krigsskip. Klincks skip var alle prestigefulle som hadde en viktig del i norsk marinehistorie. Det at Klinck fikk ha kommando over disse skipene taler for at han var en svært viktig del av den norske marinen etter 1814 og oppbygningen av den. Det at kadettene ble plassert under Klincks kommando taler videre til at han blir stolt godt nok på til å lære opp Norge sine fremtidige sjømenn og offiserer. Det vi ser fra hans bragder, oppdragene han fikk utdelt og hvordan han utførte de taler alle for en offiser som påvirket den norske marinen i stor grad for det positive.

Uten tvil har så har de store bragdene under krigene bidratt til kaptein Klincks vei mot å bli kommandørkaptein. En skal heller ikke glemme hans gode arbeid under opplæring av kadetter i etterkant av adskillelsen fra Danmark som gjør han til en meget sentral brikke i den norske marinen opp gjennom hans aktive i tjeneste. Det at Klinck steg helt til kommandørkaptein gjorde at han uten tvil fikk innflytelse over marinen som han muligens kunne bruke til hans personlige samling. Jeg vil vise til senere hvorfor hans karriere er viktig for hvordan han fikk til samlingen hans i neste kapittel.

3 Klinck-samlingen

Klinck-samlingen ble selve grunnen til at marinemuseet på Karljohansvern har oppstått og er dermed meget viktig for den norske museumshistorien. Klinck samlingen har i dag en sentral rolle inne på museet og består av alt slags type rariteter og gjenstander som en kanskje vanligvis ikke hadde satt sammen i en museumsutstilling. Det å ta et dypdykk inn i samlingen til Klinck kan si noe om hans innsamlingsmetode. Finner vi ut hvor gjenstandene kommer fra, hvordan de ble samlet og hva de representerer kan vi lettere svare på hvordan samtiden hans påvirket Klinck til å samle.

Slik samlingen var utstilt da den var oppe for folket å se varierte gjenstandene fra gamle brev mellom viktige mennesker fra middelalderen og senere, til våpen brukt under Klincks tid og samurai rustninger, tøyestykker fra det første korstog, stein fra både gamle Karthago og Egypt samt flere etnografiske gjenstander fra mange forskjellige områder i verden. Her var Samlingen til Klinck ser ikke ut til å ha fulgt et spesielt mønster, tema eller å ha hatt et smalt interesseområdet. Før vi begir oss ut på samlingen er det viktig å vite at det finnes flere versjoner av det som er Klincks samling. En er den som var tilgjengelig for å se utstilt i museet, en annen er den som er beskrevet i T.K Olafsens katalog om museets gjenstander og den siste er den som lister opp gjenstander som originalt var med da museet ble grunnlagt. Utstillingen og de to katalogene viser til tre helt forskjellige versjoner av det som er kjent som Klincks samling. Som nevnt tidligere så skal jeg ta for meg det som originalt var med i samlingen på 1860-tallet. Samlingen ifølge T.K Olafsen består av totalt cirka 190 gjenstander og for det meste har samlingen ifølge gjenstandene listet av Olafsen et preg av tilfeldighet rundt seg med tanke på innhold ved første blick.²⁸ Denne tilfeldigheten med gjenstander virker det og å ha i den originale fortegnelsen, men her er det klart færre gjenstander. Dette kommer vi mer inn på, men kan ikke understrekes nok ganger at det virker å være en forskjell.

Hva består den av mer spesifikt? Har slike gjenstander blitt samlet på før og hva betyr disse gjenstandene for samlingen? Her skal samlingens innhold bli tatt for seg, enda mer spesifikt skal vi gå inn på våpensamlingen Klinck anskaffet seg. Jeg velger å ta for meg våpensamlingen fordi gjenstandene derfra kommer fra mange forskjellige steder i verden og representerer samlingen godt. Klinck var og en viktig mann for sjøforsvaret og samlingen har en del våpen som er relevant for marinen. Klinck hadde og

---

²⁸ T.K. Olafsen 1949: 103–114

kategorisert gjenstander ut ifra hvor de kom fra i verden. De vil og bli tatt for seg, bare i en mindre grad, men av praktiske grunner vil våpensamlingen være hovedfokuset.

3.1 Samlingens innhold

3.1.1 Gjenstandene og den originale fortegnelsen

I det denne masteroppgaven blir skrevet er Klinck-samlingen under stor revisjon. Dette er både med tanke på konserveringen av samlingen og formidlingen av den. Akkurat nå så er samlingen per dags dato ikke tilgjengelig for visning for museets besøkende. Mesteparten av gjenstandene har vært amatørmessig behandlet i forhold til dagens standarder gjennom flere år. Det har blitt brukt klistremerker for å loggføre gjenstandene, noe som ødelegger dem da du ikke kan fjerne de uten å gjøre skade. Samlingen er under restaurering inne på museet hvor tilgangen er restriktiv slik at en ikke kan komme og gå slik en vil og slik det passer en selv. På det stadiet samlingen er på nå så har den blitt pakket ned og er under loggføring av to konservatorer. Etter et intervju med dem har det kommet frem at det mangler blant annet en figur av en fugl som flere skal ha lagt seg merke til før, både besøkende og personell. Spørsmålet om hvor denne er nå vet ingen, men det bringer frem flere spørsmål. Det er at det kan hende flere gjenstander mangles den dag i dag, og det er derfor fullt mulig at vi ikke har et fullt bilde av samling og full forståelse over den. Det kan dermed hende at hvis enkelte gjenstander ikke hadde manglet ville oppgaven gått i en annen retning. Et annet spørsmål er hvorfor mangler det nå gjenstander? Under samtalen med konservatorene så kom det mulig frem til en teori at tidligere sjefer, enten for marinemuseet eller selve samlingen, kan ha ment at noen gjenstander ikke var interessante nok for besøkende og av den grunn kastet bort. Hvis dette er tilfellet så sier dette noe om historie oppfatningen til mennesket fra Klinck sin tid opp mot vår tid. Akkurat dette skal en ikke videre inn på, men det er en interessant tanke og viktig å ta til seg hvordan en tenkte før at enkelte gjenstander var interessante, mens andre ikke.

Hvorvidt flere gjenstander mangler fra samlingen er også blitt tatt opp nede på marinemuseet. I *Sjøforsvarets museum* av T.K Olafsen er det en liste med gjenstandene som hyppig har blitt brukt og har vært hovedverket som har blitt vist til da en skal se over innholdet i samlingen. Men problemet med denne boken er at den er skrevet rundt

100 år etter samlingen først ble utstilt. Heldigvis ble den originale listen og katalogen over samlingen funnet frem fra museets mørke hjørner i midten januar 2023 slik at den ble tilgjengelig for denne oppgaven og konservatorene sitt arbeid med loggføring og restaurering av utstillingen.

Det som er verdt å legge merke til i denne originale katalogen med Klinck sine gjenstander er at den er datert til 1864, 4 år etter hans egen død. Vi vet at Kaptein Klinck opprettet sin samling i 1854 på sin egen gård og fikk opprettet marinemuseet i 1857 sammen med staten. Her skulle han ha rett til å bestemme over den frem til hans død. Dette gir oss flere muligheter når vi ser på katalogen fra 1864. Enten er denne oversikten over samlingen hans laget etter hans død av en annen, eller så er den delvis skrevet ned over tid etter hvert som samlingen ble større av flere skrivere. I og med at den samme type håndskriften er brukt til å notere dato for gjenstander etter Kaptein Klincks død så kan vi utelukke at Klinck selv har notert i boken. Jeg skal ikke si at jeg er en grafolog, men flere forfattere må det nødt til å være da håndskriften er forskjellig fra starten av katalogen til slutten. I innholdsregisteret så er det og lagt til et ekstra punkt i punkt nr. 11 som er delvis synlig. Dette punktet er klart skrevet med en håndskrift som skiller seg ut og. Fra gjenstand 187 og videre nedover virker det å være en ny forfatter som har tatt over. Den første forfatteren virker å ha skrevet ned gjenstander som har vært en del av samlingen fra starten og helt frem til 1866. Deretter blir alle gjenstander som er notert fra 1867 til 1874 gjort av forfatter nummer 2, hvor en ny person virker til å ta over det påfølgende året. Forfatter nummer 4 skriver på nye gjenstander som blir lagt til samlingen fra 1890 til så sent som 1902.

Slik det står på forsiden av boken så er ikke dette bare fortegnelse for Klinck-samlingen, men og for hele marinemuseet. Det å skille hvilket gjenstander som hører til Klinck-samlingen og hvem som hører til marinemuseet er ikke like lett som en først skal ha det til. Selv om det står i de tidligste sidene øverst med navnet til Klinck så er det den dag i dag flere gjenstander som har blitt en del av samlingen i etterkant. Dette er for eksempel gaver som så nevnt har blant annet kommet fra Kommandør Valeur. Slik samlingen var utstilt før den ble pakket ned, så var det og andre gjenstander der som var utstilt sammen med Klinck-gjenstandene, men har blitt datert til senere. Det en må ta utgangspunkt i er at sidene med en K i øverst venstre hjørnet er ting som hører til vår relevante samling. Bokstaven K står for Klinck og er spesifisert på side 9.

En viktig kvalitet å ta for seg når en skal ta for seg samlingen er det å være kritisk til hva den inneholder. Er alle gjenstandene som var utstilt på marinemuseet virkelig den originale samlingen og har den eller ikke har den blitt tuklet med i senere tid? Det er 166 år siden samlingen først ble utstilt på Karljohansvern, og 163 år siden Klinck døde hvor en ny person tok over den. Siden den tid har det vært mange andre innom den. På samme måte som at vi ikke kan vite hva som skjedde i fortiden så kan vi på samme måte ikke vite hva som har blitt tuklet med i samlingen til kaptein Klinck.

Det er ikke vanskelig å se for seg eller sette seg inn i posisjonen som sjef og forvalter av museet eller Klinck samlingen å se seg forvirret av katalogen fra 1864 og selve den ekstreme mengden med gjenstander som finnes der. Både i katalogen og det som da må befinne seg i museet. Feilen ved å blande noen gjenstander her og noen der er ikke vanskelig å se for seg. Slik utstillingen var i det den ble tatt ned var det flere gjenstander vi la merke til som var utstilt hvor de ikke er oppført i den eldre katalogen fra 1864 under Klinck sine gjenstander. Dette gjelder blant annet samurairustningen med påfølgende sverd. Samurairustningen viser seg å være en gave fra kommandør Rosenquist etter hans tjeneste i den franske marinen om bord på skipet «Triomphante» fra 1883 til 1886 og var i utstillingen til Klinck da den ble tatt ned sensommeren 2022. Dette reiser spørsmålet hva annet er det vi regner som en del av samlingen i dag, men egentlig har en helt annen opprinnelse og burde være del av en annen samling? Dermed blir utvalget av hvilket gjenstander vi velger å ta for oss meget sentralt fordi enkelte objekter er nødvendigvis ikke Klinck sine. På grunn av denne usikkerheten av hvilket gjenstander som virkelig er en del av den sanne Klinck samlingen, så må vi basere utvalget vårt på gjenstander fra den originale fortegnelsen og ikke det som nylig var utstilt.

3.1.1.1 Klincks våpensamling

Blant samlingen ligger det en god del pistoler. Dette er blant annet Tower Marine pistoler som ble funnet ved gjenerobringen av Allart i 1809 som allerede hadde blitt erobret av britene ved et tidligere tidspunkt i krigen.²⁹ Ifølge databasen Primus på marinemuseet er disse produsert av Kongsberg våpenfabrikk, men våpenfabrikken ble ikke åpnet før 1814, 5 år etter de ble tatt fra Allart i 1809. På nettsiden til museet står det at den er antatt produsert der, men det er interessant at det er avbildet en krone på

---

²⁹ *Tower Marinepistol, modell 1800 2020*

pistolene, innskrevet bokstavene «G.R» og Tower innskrevet på pistolgrepet. Dette avkrefter påstanden om at den er norsk produsert da «G.R» vil stå for George Regina da George III var konge av Storbritannia på denne tiden og dessuten var det ingen monark på denne tiden som startet på bokstaven G.³⁰ Det at det er inngravert «Tower» like på jernplaten til våpenet vil mest sannsynlig vise til at den er produsert på «Tower of London Armoury».³¹ Kronen vil og indikere at den er kjøpt av den britiske kronen og er en måte å fortelle at den er eiendommen til kronen. Det at denne pistolen så og si er identisk med de samme markeringene som andre slike pistoler vil forsterke dette. Det britiske monarkiet har en tradisjon med å markere forbokstaven til den regjerende monarken og bokstaven R på gjenstander. Dessverre står det svært lite mer på databasen til marinemuseet annet enn lengdene på pistolene og løpet som ikke har noe med denne oppgaven å gjøre.

Figur 1: Tower marinepistol 2023 av Duncan Slarke³²

Allart ble gjenerobret fra britene etter den originalt var i dansk-norske hender og pistolen ble dermed et krigsbytte for Kaptein Klinck, som etter hvert ble skipets

---

³⁰ George Regina betyr George reign, altså lenge regjere Kong George.

³¹ *A rare Napoleonic era British military tower GR flintlock pistol. Circa 1800. Ref 3661 2012*

³² Duncan Slarke 2023

nestkommanderende fra 1810. Krigsbytte for alle deltakerne i en krig har alltid gjennom tidene i historien vært en stor motivator for å delta. Under Klinck sin tid var det en ikke annerledes praksis. Denne type plyndring, om en vil kalle det for det, har vært en tradisjon helt fra tidenes morgen og pågår den dag i dag og. I dag kan vi bare ta krigen i Ukraina og konfliktene i Midtøsten som et eksempel på soldatenes ivrighet etter krigsbytte. Dette kan være gjenstander som klesplagg, mynter, sedler, flagg og alt annet en finner på krigsmarken som kan minne om tiden en tilbrakte på oppdrag.³³ Dette er noe av dagtidens type samling en soldat kan gjøre på sine tokt noe som er relative harmløse gjenstander. Vi kan se tilbake før i tiden hvor hamstring av våpen var mye mer utbredt, men dette foregår ikke i like stor grad i dag som før grunnet lover og regelverk deriblant The Lieber Code av 1863.

Vi kan ta en nærmere titt på selve konflikten disse pistolene i Klinck eierskap kom fra. Under Napoleon sin invasjon av den iberiske halvøya og den påfølgende krigen der plyndret alle de involverte hærene, franske, britiske, spanske og portugisiske de sivile og hverandre. Skadene var massive, og landsbygdene i områdene konflikten foregikk ved fikk store følger. Det var ikke bare høynet skatter, men og beslaglegning av kirkegjenstander og andre typer rikdommer.³⁴ Det stoppet ikke bare med at den vanlige hæren tok sitt, men til og med selve Napoleon beordret at ikke mindre enn 50 malerier skulle tas med hjem til Louvre for å fylle ut museet. De franske generalene og offiserene hadde ingen problemer selv med å ta til seg sine egne rikdommer og nasjonale skatter da det okkuperte området var fritt vilt for dem å stjele fra. Det samme gjorde og britene ved enkelte tidspunkter, spesielt under beleiringene av Badajoz, San Sebastian og Ciudad Rodrigo.³⁵ Denne plyndringen av soldater og generaler fikk ingen følger da soldatene kom hjem fra krigen så hvorfor skulle en ikke plyndre til seg ekstra goder en kunne ta med seg til familien? Soldatene legger til tross alt livet sitt på linjen så motivasjonen for plyndring er ikke vanskelig å finne. Blant den britiske hæren fantes det en mulighet for å bli stilt for riksrett hvor død var den strengeste straffen. Det stoppet ikke dermed plyndringen av de sivile selv om strenge ord kom fra deres general som advarsel. 31 saker ble opprettet foran krigsretten som handlet om plyndring av lokalbefolkningen. 31 saker blant en så stor hær over 5 år er meget lite, noe som tyder til at få soldater noensinne ble stilt for domstol. Britiske soldater var motiverte av

---

³³ Civ Div 2023

³⁴ Charters et al. 2012: 209

³⁵ Charters et al. 2012: 210

nødvendighet og mulighet og blant soldatene fantes det en spesiell sans nettopp det å samle på gjenstander, enda mer blant offiserene.³⁶ Her kan vi dra likhet med Kaptein Klinck som deltok i den samme konflikten.

Dette med å samle på våpen fra krigene en har deltatt i kan ha flere betydninger. Det kan være sentimentalt, skape minner, gjenstanden kan ha en viktig betydning en vil vise andre, eller så kan den være verdifull. Slik Klinck stilte ut sine gjenstander så kaller vi dette et rustkammer som vi skal se nærmere på. Det å utstille våpen kan vi se på samme måte som at et nasjonalmuseum med alle sine nasjonale skatter fra sin nasjon uttrykker makt ovenfor andre.³⁷ Ser vi det Klinck samlet inn under Napoleonskrigene i form av krigsbytte og sammenligner det med annen type plyndring og krigsbytte som skjedde andre steder i samme periode, så virker det til Klinck sine handlinger å være samstemte med tiden.

Krigføring på denne tiden handlet om å påføre mest mulig økonomisk skade mot fienden. Dette innebæret å ødelegge landets økonomiske ressurser og la hæren leve av landet til fienden. På slik måte så lammet en fienden sin måte å føre krig på. Alt dette gjorde at soldater, offiserer og generaler kunne fritt ta fra fienden sin befolkning og hær som muliggjorde oppsamling av gjenstander og våpen, som Kaptein Klinck i dette tilfellet har vært en del av med sine to Tower marine pistoler.

Det er ikke bare disse to Tower marine pistolene i våpensamlingen til Klinck. Tar vi en titt nærmere på den originale katalogen så finner vi en del andre type skytevåpen, både hele våpen og deler av et. Dette er blant annet en karabin med tyrkisk opprinnelse sammen med en sabel fra samme sted, rudimenter av et gevær som er fisket opp fra kysten av Gibraltar, pistol som tilhørte selveste Tordenskjold, muskett med messingløp, fragment av et geværlås fra 1710 funnet ved Helsinki og et brett forskjellige deler av gevær fra slaget ved Waterloo i 1815. I tillegg er det flere slagvåpen fra sin tid. Dette er 2 stykk korder som er et stikkvåpen, bile fra 1635 uten skaft, et våpen liknende sverd med haitenner, en bowiekniv og en huggert som er en mindre type sabel.

Bortsett fra de to marine pistolene så er det bare en av hver gjenstand. Så for Klinck handlet det nødvendigvis ikke om å hamstre ekstreme mengder våpen av samme slag

---

³⁶ Charters et al. 2012: 211

³⁷ *Kunnskap og begeistring - En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte* 2020: 78

for å gi et størst mulig arsenal av våpen. Det kan heller ha handlet om et vidt spekter av våpen fra forskjellig tider, sivilisasjoner og steder i verden.

Sverdet laget av haitenner er og meget spennende. Hai er noe vi ikke ser i Norge og derfor blir dette en meget spennende gjenstand for folk flest å se på, enda mer så i andre halvdel av 1800 og derfor blir dette sverdet besatt med haitenner enda mer en raritet. Slik måte å lage sverd på er ikke kjent til Europa hvor vi i alle tider vi har kjent til har brukt sverd av jern og slike materialer.

Figur 2: Sverd besatt med haitenner 2023 av Duncan Slarke³⁸

For å bruke haitenner på et våpen må en og drepe det først. Dette gir muligens en ide om at Klinck er en mektig person fordi han har et slikt sverd i samlingen. Nå har ikke Klinck drept dette dyret selv vel og merke, men kan gi den illusjonen likevel da han har fått tak i våpenet. Sverd og stikkvåpen har lenge i Europa vært lagd av metall, så det å se et sverd laget av tre og dyretenner blir meget fremmed for folk her hjemme i Norge og Europa generelt. Det er morsomt å legge merke til at sverdet minner veldig om det vi kjenner som en motorsag.

---

³⁸ Duncan Slarke 2023

Det å samle på slike fremmede slagvåpen fra Østen var ikke noe nytt. Et par hundre år før Klinck samlet mange på slike javanesiske kriss kniver. Dette var kniver med bølgelengdene metall og ofte med demonskaft. Disse type knivene ble integrert inn i allerede store prinselige rustkammer. Flere slike adelige familier hadde kniver og slagvåpen fra Østen, blant annet hertugene i Bavaria og Rudolf 2 av det Hellige romerske Riket allerede i 1600.³⁹ Enkelte krisskniver brakt med seg fra Østen skal ha hatt rubier og andre type vakre stener. Dette sverdet har riktig nok ikke det og er helt det motsatte. Den er primitiv på alle mulige måter og minner mer om et våpen som kunne vært brukt flere tusen år før vår tidsregning. Men på samme måte som de adelige hadde spennende og eksotiske våpen fra Østen, så hadde og Kaptein Klinck det. Dette forteller noe om rekkevidden disse samlerne har, både som de kan nå personlig og de forskjellige kontaktene de har. Rekkevidden som disse samlerne har forteller at den store verden der ute, som folk flest ikke klarte å komme seg til på den tiden, er noe som ikke byr på problemer for dem. Dessverre står det ikke noe mer info om dette våpenet heller i databasen på Karljohansvern.

Det samme kan bli sagt om de tyrkiske våpnene som er listet opp på fortegnelsen. Den tyrkiske sabelen som tilhørte Klincks samling er merket med burmesisk sverd i utstillingen. Om dette er feil markert eller at det er en burmesisk type sverd, men brukt av den tyrkiske hæren er usikkert for meg som ikke er en kjenner av slike typer sverd. Det andre våpenet fra Tyrkia er en karabin med flintlås, stridsøks og entrepigg. Dette våpenet er opprinnelig produsert i Tyskland ifølge markeringene.

---

³⁹ Christine Göttler 2016: 92

Figur 3: Karabin med flintlås, entrepigg og stridsøks, 2023 av Duncan Slarke ⁴⁰

Dette er et våpen med flere forskjellige bruk. Både som skytevåpen og slagvåpen en kan bruke mot fiendtlige matroser. For utenvitende er dette våpenet meget spennende ved utseendet alene. Et våpen med tre bruksområder skaper interesse for marinelivet for utenforstående. Hvorvidt gjenstanden var sjelden på den tiden var nok ikke tilfellet, men et par andre gjenstander fra våpensamlingen til Kaptein Klinck skiller seg ut. Dette er gjenstandene fra Tordenskjold som består av hans pistol og hans drikkebeholder. Måten de skiller seg ut på er at de er med i samlingen mer enn annet basert på navnet til Tordenskjold enn bare selve objektene. En hvilken som helst pistol kunne blitt plassert i Klincks samling fra den tiden for å gi et bilde av hvordan våpen på Tordenskjold sin tid så ut. Men det som gjør pistolen og drikkebeholderen så interessant er det at den var eid av nettopp Tordenskjold, og at de med sannsynlighet ikke ville vært der hadde ikke hans navn vært knyttet med dem. Tordenskjold som et kjent navn i marine sammenheng vil klart sette sitt preg over en samling som er samlet av en marine offiser selv. Både Klinck og Tordenskjold kjempet under det samme flagget.

---

⁴⁰ Duncan Slarke 2023

Denne samlingen av våpen er ikke en liten samling heller. Mengden med våpen vil klart imponere enhver sivil fra Horten og områdene rundt på lik måte som det variasjonen gjør. Våpen fra så langt øst en kommer i Europa fra Tyrkia sier noe om hvor i verden Klinck selv har mulighet til å komme. Det samme gjelder restene av våpen fra slaget ved Waterloo.

Slik vi ser på disse våpnene nå er de udaterte og ute av bruk. Disse 200 år gamle våpnene kan på ingen reel måte skape ordentlig skade da de hadde mest sannsynlig godt i stykker, men sånn var det ikke på Klinck sin tid. Våpenteknologien utviklet seg i stor grad utover Klinck sin levetid. Vi ser type «flintlock» pistoler og rifler under Napoleonskrigene til mer moderne revolverpistoler og revolverrifler da Klinck døde i 1860. Uansett så blir disse type flintlock våpnene fortsatt brukt under den amerikanske borgerkrigen som gikk fra 1861 til 1865 så dødelige kan de fortsatt være ved starten av Klinck sin utstilling.

3.1.1.2 Lager med gjenstander fra Egypt

Samlingen til Kaptein Klinck består ikke bare av våpen, men som nevnt mye annet forskjellig fra mange steder av verdens hjørner. Her iblant og Egypt som i fortegnelsen står under «Lager fra Ægypten». Vi finner fingerringe, gravlamper, steinbiter av sphinxen, og steinbiter fra gravkammer og steinbit fra graven til Muhammed Ali. I tillegg er det og aske fra forskjellige plasser fra Egypt. En gjenstand som skiller seg veldig ut er det som er beskrevet som «Fødder af mumier». Disse mumieføttene ligger på museet den dag i dag utplassert for alle å se. Mumieføtter må for mange ha vært meget interessant å se da det representerer en helt annen kultur og noe fremmed vanlige mennesker aldri vil ha mulighet til å se med egne øyne. Mumieføttene sammen med alle gjenstandene fra Egypt representerer det fjerne Østen og det gir ekstra preg over samlingen sammen med andre gjenstander vi allerede har vært innom. De eksotiske gjenstandene fra Østen er et stort tiltrekningspunkt for utstillingen nettopp av den grunn at de er fremmede, gamle og er fra en totalt annerledes kultur som ikke lenger eksisterer. Dette gjelder spesielt mumieføttene, men og steinene fra sphinxen. Her er det ikke steinen i seg selv som er attraktiv, men hvor steinen kom fra og fra hvor den tidligere hadde vært festet til.

Steinen fra graven til Muhammed Ali er en mer vanskelig gjenstand å plassere. Uten at det er presisert mer nøyaktig virker det til å være fra graven til Muhammed Ali som var

en albansk ottomansk general som tok sitt hovedsete opp i Egypt hvor han levde fra 1769 til 1849. Han regnes som grunnleggeren til det moderne Egypt som han styrte over fra 1805 til 1848 hvor han hadde tittelen guvernør.⁴¹ Igjen med likhet med Tordenskjold og de våpnene Klinck hadde så bringer det med seg en viss mengde prestisje og omdømme å inneha noe i samlingen sin fra en meget viktig historisk person som Muhammed Ali. I og med at han er nylig død i det samlingen blir til så kan det hende at denne gjenstanden og personen ikke har mye kjentskap rundt seg i befolkningen her i Norge. Hvordan han har fått disse gjenstandene står det dessverre ingenting om. Dette kan selvfølgelig være på hans egne tokt eller vanlige besøk han selv har foretatt seg, men det kan også være som diskutert ha vært en del av gavegivning offiserer imellom, eller til og med og matroser eller kadetter som vil havne i favør hos den meget høyt dekorerte kommandørkapteinen som var i en periode sjef over Karljohansvern.

3.1.1.3 Lager med gjenstander fra Pompeii

I likhet med lageret med gjenstander fra Egypt så har Klinck i tillegg et «Lager fra Pompeii». Det er vanskelig å vite hva mennesker i fortiden visste og ikke visste, men ut ifra at Klinck selv har laget en liten samling med gjenstander fra Pompeii, en by som hovedsakelig er kjent for vulkanutbruddet, så kan vi anta at folk før i tiden hadde en viss kunnskap om denne historien. Det er og nettopp derfor Klinck har hatt motivasjon for å samle inn disse objektene og. Ellers ville han mest sannsynlig samlet de samme objektene fra et annet sted som er mer eksotisk. Blant dette lageret finner vi mye kopper, krukker, lamper, vannkrukker, oljekrukker og murstykker. En kan ved første glans tenke at dette ikke er det helt store å samle på, men i den sammenhengen med hvor samlingen er fra så gir det mer mening. Alle disse gjenstandene henter til en gammel sivilisasjon før Kristus tid og er eldgamle gjenstander og det gjør dem spennende i seg selv. Totalt er det 23 objekter fra Pompeii ifølge den opprinnelige fortegnelsen.⁴²

3.1.1.4 Brev og skrift

Det finnes også en del brev og andre type skrifter i samlingen til Klinck. Mesteparten av denne samlingen er mer fokusert på navnene til de som har skrevet eller eid brevene,

---

⁴¹ Leraand 2023

⁴² Fortegnelse over Marinemuseets samlinger 1864

bøkene og skriftene enn hva som står i dem. Blant objektene her er det Anna Colbjørnsdatter sin bibel, Carl Johans proklamasjon, brev og ordre, og enda en gjenstand fra Peder Tordenskjold. Denne gjenstanden fra Tordenskjold er meget vanskelig å tyde hva som står i fortegnelsen. Alle gjenstandene her bærer en viss vekt og betydning med seg når de er i samlingen din basert på navnet objektene er assosiert sammen med. Carl Johan av Sverige gjør akkurat dette spesielt godt da han var konge av Sverige som på denne tiden hadde herredømme over Norge. Klinck selv var som nevnt adjutant for Carl Johan og hadde dermed nær kontakt med kongen under enkelte perioder.

Brev og skrift med andre personer henter til hvilken sosiale sirkler personen henger med som skildrer hvem de er i retur. Slike statsbrev og tekster fra Kongen selv eleverer kommandørkaptein Klinck i enda større grad med tanke på hvem Klinck assosierer seg med og hvilket gjenstander han har. Jo flere kjente navn som assosieres med samlingen jo mer kjent vil samlingen bli og skape mer publisitet om den.

3.1.1.5 Andre etnografiske gjenstander og rariteter

Sammen med alt dette har vi og flere etnografiske gjenstander.⁴³ Dette er en større samling enn de andre over og er betegnet som «Forskjellige lager» i den originale fortegnelsen. Her finnes det en gresk lue, tyrkiske kaffekopper, norsk lue og ølbolle som er de eneste norske gjenstandene, figurer fra hinduistiske stammer, kinesisk parasol og fløyte av elfenben. Dette er bare noen av de etnografiske gjenstandene som kommer fra Klinck samlingen. Men det slutter ikke med småting og rariteter der. Under samme kategori er det oppført sjampagneglass formet som en pistol, en pokal⁴⁴, hjortehorn, tenner av forskjellige størrelser, drikkebeget av Tordenskjold, veske av skinn og globuser for å nevne et fåtall av objektene.

Vi finner og figurer fra Malabakysten utenfor India. Disse figurene er kjøpt i Paris så slik som mange andre gjenstander så er de ikke tatt på tokt. Dette viser og til at Klincks samling består langt ifra bare plyndring og stjeling fra dem som eide gjenstandene han ville ha i samlingen.

---

⁴³ Etnografi - Beskriver og sammenligner ulike kulturer og samfunnstyper i verden. Så i denne sammenhengen vil det bety gjenstander fra ulike kulturer og som beskriver mer om disse kulturene.

⁴⁴ Denne gjenstanden er ikke beskrevet mer enn ordet pokal, men jeg vil selv tro det henter til en pokal fra Hellige Romerske Riket som har mange våpenskjold fra de mange forskjellige grevskapene. Denne stod utstilt da samlingen var oppe før sommeren 2022.

3.1.2 Hva slags samling er dette?

Ettersom vi nå har sett på hva slags gjenstander som befinner seg i samlingen så kan vi se nærmere på hva slags type samling dette er. Er det en samling som forteller noe spesielt om en tid? Er det en samling som tar for seg et spesielt tema? En samling som har i oppgave å fortelle noe om samleren, som for eksempel hva han har drevet med i livet? Eller er den en samling som vil skryte av eieren og gi han mer prestisje? Er det en samling som er samlet fordi en hadde muligheten til det og uten mål og mening? Eller kan det være en samling som vil fortelle noe om hvordan verden var på denne tiden? For folk visste svært lite om verden ellers på denne tiden og hadde ved svært få anledninger mulighet til å besøke andre land, eller i det hele tatt nabobygden. Dermed blir en samling av slike fremmede gjenstander meget spennende.

En stor del av samlingen er bestående med objekter fra det fjerne Østen. Vi har sett på gjenstander fra Egypt, Pompeii, India og andre steder i Europa som Tyrkia og Hellas. Ellers kan vi og nevne blomster fra Brasil

Når vi nå ser på hva slags samling dette er så kan vi ikke bare se på innholdet i den, men like viktig er hvem som har samlet den og hvordan. Spørsmålet om hvem som samlet den har vi alltid vært under den oppfatning at dette er Klincks samling. Det er en samling med gjenstander som han selv har samlet opp, dette kan være via kjøp eller plyndring, men det kan være verdt å sette et spørsmålstegn ved dette. Vi har tatt opp dette med at matroser, offiserer og kadetter måtte «ta med seg noe hjem til Klincken». Nå er samlingen ganske dårlig dokumentert generelt sett og hvordan hver enkelt gjenstand er blitt samlet har vi ikke kontroll på. Hvis tilfellet er slik at flere gjenstander er samlet opp av andre og tatt hjem med til Norge er det fortsatt da Klincks samling, eller det en samling gjort av marinen på tokt med kaptein Klinck som en slags bestyrer eller frontmann? Her er det dessverre umulig å komme med et fast svar siden gjenstandene er som nevnt lite dokumentert. I den originale katalogen med oversikt over objektene står det ikke annet enn dato og antall, og hvor objektene kommer fra og annen informasjon er mangelfull.⁴⁵ Setter vi dette sammen med at en del av objektene er fra

---

⁴⁵ Fortegnelse over Marinemuseets samlinger 1864

kaptein Valeur så finner vi ut at en større del av samlingen kan opprinnelig komme fra andre enn kaptein Klinck.

Hva Klinck vil formidle med denne samlingen er også vanskelig å se for seg. Der hvor han har mange kategorier med meget spennende gjenstander fra forskjellige tider i for eksempel våpensamlingen og gjenstandene fra både Egypt og Pompeii så har han og gjenstander slik som ølbolle, gresk lue og sjampagne glass formet som en pistol. Ved disse gjenstandene så får og samlingen et preg over seg at alt han kunne samle på, ble samlet og en slags «hording» mentalitet, men det får og et preg av rariteter og merkeligheter som kan være av stor interesse for mange. Så hvis vi ser totalen av samlingen og ser på alle gjenstandene og lagrene så virker det som samlingen har begge faktorene ved seg. Samlingen egner seg meget bra for å danne nysgjerrighet rundt denne tidsperioden, marinekulturen og Klinck selv.

3.2 Muligheten til å samle

Kaptein Klinck sitt liv var meget spennende og innholdsrik og gjorde han til en meget bereist mann rundt om i verden. Slik som ble redegjort for fikk Klinck sin bemerkelsesverdige innsats i krigene mellom 1807-1814 stor betydning for hans karriere. Dette gjorde at han etter hvert fikk kommando over flere brigger og korvetter, noe som førte til at han kunne reise rundt i verden og oppdage mye. Under disse reisene samlet han mange gjenstander han så som verdifulle. På tiden Kaptein Klinck opererer var Norges marine under oppbygning. Den nylige adskillelsen fra Danmark gjorde at vi mistet mye av vår infrastruktur i sjøforsvaret. I og med at Danmark var overhodet i vår union så var det ingen selvfølge at Norge skulle få flere krigsskip eller noe erfarent mannskap til å operere disse krigsskipene. Da Danmark utlyste at alt av mannskap og skip skulle tilbake til hjemlandet satte dette Norge i en vanskelig situasjon. Vi manglet skip, men og erfarent mannskap. I årene etter ble det dermed viktig med kadettokt og utvidelse av flåten. Kadettokt og vanlige tokt var ofte en del av det å ha kommando over krigsskip på denne tiden. Reisene som blir gjort på disse oppdragene foregår over hele kloden hvor de som er om bord på toktene møter mange andre seilere fra andre nasjoner, men og vanlige mennesker fra fremmede land. Disse toktene skal vi få en oversikt over i et senere kapittel da marinemuseet på Karljohansvern har en database over mange av disse toktene og i forhold til hvilket skip de brukte med mannskap. Det

er klart at muligheten for å samle er til stede da disse toktene kan ta en person rundt jordkloden. Dette kan klart ha muliggjort Klinck sin samlemani.

Sammendrag

Vi har nå tatt for oss Klinck-samlingen, deler av innholdet i den, hvordan enkelte gjenstander har blitt samlet og hva betydningen av disse gjenstandene kan ha. Det finnes ikke tilstrekkelig med dokumentasjon på hvordan alle gjenstandene har kommet inn i Klincks eierskap, dette gjelder bare for enkelte gjenstander. Som nevnt kom marine pistolene funnet på et britisk skip til Klincks eierskap i en krigssituasjon og ble som et krigstrofe. Her tok Klinck disse pistolene nettopp fordi han kunne og hadde mulighet, det var tross alt fiendtlige gjenstander. Andre gjenstander er kjøpt på lovlig måte, men hvordan disse gjenstandene kom til selgerens inventar det vet vi ikke. Disse kan igjen ha blitt tatt fra sitt hjemsted uten at vi vet det sikkert.

Vi har og vært inne på denne gavmildheten som del av marinekulturen. Om dette var for å danne gode relasjoner med kommandørkapteinen på Karljohansvern eller om det var en toll fordi «en måtte ta med seg noe hjem til Klincken» kan vi ikke helt si. Det vi kan si er at med stor sannsynlighet påstå at alt ikke er alene samlet inn av Klinck selv, men det er mulig at den er en sammensetting av flere offiserer og andre sjømenn som ga gave til Klinck. Her er det også viktig å skille mellom den originale samlingen som står oppført i fortegnelsen fra 1864 og den samlingen som stod utstilt der inntil nå nylig frem til sommer 2022. Samurairustningen og «stein kastet i vann av neger» er gode eksempler på gjenstander som stod utstilt under Klincks samling innenfor museets vegger, men i realiteten ikke var der da samlingen først ble utstilt og ikke ble samlet inn av Klinck. Uvitende om hvordan samlingen vil bli utstilt i fremtiden da den vil tas opp igjen, så kan det være viktig å ha kategorisere samlingen som ikke bare Klinck samlingen, eller hvert fall understreke at enkelte gjenstander ikke var en del av den originale samlingen da marinemuseet først ble opprettet.

Denne gjenstanden som minnet om en fugl i samlingen, er morsomt å se på i etterkant av å ha tatt en nærmere blick på samlingen. I likhet med pistolene som har blitt tatt fra et britisk skip, kan denne fuglegjenstanden og ha blitt tatt fra Klinck-samlingen? Er det kanskje også flere gjenstander som har blitt tatt? Det vet vi ikke. Det finnes og bevis for at Klinck samlingen har blitt tuklet med i etterkant. For eksempel fantes det en stein i en kopp med en lapp under hvor det stod «Stein kastet i vann av neger». Det står ingenting om denne gjenstanden i det originale fortegnelsen. Dette kan si oss at det ble glemt å

føre inn, men det kan og si at denne gjenstanden ble lagt inn i etterkant og samlingen i dag ikke er som den var originalt. Tar vi og inn denne distinktive fuglen som flere har kommentert på er borte så blir det viktig å se på samlingen med skeptiske øyne med tanke på om alt ved den er originalt eller representerer Klincks samling og tid på en nøyaktig måte.

4 Museumshistorie og samlere på Klincks tid

4.1.1 De første moderne samlingene og museene

Det er ikke lett å tidfeste når de moderne utstillingene først tok form. Utstillinger var ikke noe nytt da, det fantes antikke museer før i tiden, blant annet i det nybabylonske riket 500 år f.Kr.⁴⁶ Handler det om når hvorvidt samlingene er gjort tilgjengelige for allmennheten eller at da det har blitt implementert et kunnskapselement i utstillingen? Var det da Paven donerte flere skulpturer til befolkningen i Roma og det ble plassert for alle å se eller da det første store museet som vi kjenner i dag som Louvre ble åpnet? Eller var det når enkelte renessansefyrster laget sine egne utstillinger for folk og se? Disse spørsmålene er vanskelige å svare på, men er det en mulighet for at de har hatt en påvirkning på Klincks samling? Og hvor i museumshistorien ligger Klinck sin samling her på marinemuseet da den ble utstilt på Karljohansvern? Kan vi i disse samlingene her finne motivasjonsfaktorer som fører til at Klinck samlet selv? Dette kapittelet er viktig for å finne ut museer og samlinger var vanlig på Klincks tid og om han kan ha blitt inspirert.

4.1.1.1 *The British Museum*

Da Kaptein Klinck åpnet samlingen sin for allmennheten i 1857 var det flere museer og samlinger som vanlige mennesker kunne besøke. Museer var ikke det vanligste i Horten-området på denne tiden, men museer begynner å dukke opp i Europa. Det at offentligheten og mennesker fra alle deler av samfunnet kunne få øye på en slik utstilling og vandre rundt i et museum var ikke alltid tilfellet. I England hadde The British museum åpnet dørene i 1759 for mennesker å skue på det britiske imperiet sine mest verdifulle skatter, rariteter, klær, våpen og mye mer. Sir Hans Sloane som hadde opparbeidet seg en meget stor privat samling begynte å lure på hva han skulle med den etter hans død. Om han skulle selge den til kongen eller en stiftelse visste han ikke. På denne tiden var det ikke bare sir Sloane sin samling som stod i fare for å gå tapt, og dermed bestemte myndighetene seg for å gjøre grep ved å kjøpe flere samlinger for å dermed slå dem sammen til det som ble kalt The British Museum. Sir Sloane ville at

---

⁴⁶ Kunnskap og begeistring - En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte 2020: 37

samlingen skulle bli allemannseie og hvem som helst skulle få lov til å oppsøke den.⁴⁷ Han skrev i testamentet sitt at alle skulle få lov til å se den i perioder slik at den kan tilfredsstille de nysgjerrige og bidra til økt kunnskap og forståelse. I oppstarten var museet og gjenstandene der bare åpent for spesielle individer som måtte søke om billetter for personlige guidet turer under restriktive åpningstider. Slik som sir William Hamilton, som var en ivrig samler selv og hadde tilbudt sin samling til salg til museet i 1772, skrev så var museet bare tilgjengelig for de ivrigste, utdannede, nysgjerrige og motiverte personen som så anstendige ut.⁴⁸ Etter 1830 ble museumsutstillingene åpnet i større grad for massene og den vanlige befolkningen. Åpningstidene ble forlenget og det var ingen restriksjoner for besøkende. Dette gjorde at arbeiderklassen og andre mindre privilegerte enn eliten hadde en mulighet for å beundre de utallige gjenstandene det britiske imperiet hadde samlet.⁴⁹

4.1.1.2 *The Ashmolean*

Et annet museum som hadde røttene sine i England og da en del tidligere var The Ashmolean. Elias Ashmole stod på kongen sin side under borgerkrigen som fant sted fra 1642 til 1651. Ashmole hadde under denne striden støttet rojalistene, som var på kongen sin side mot parlamentarierne. Selv om rojalistene i utgangspunktet tapte denne striden ble kongedømmet gjeninnsatt og Elias Ashmole dro fordeler av å være på siden han stod med.⁵⁰ Ashmole fikk arvet samlingen til John Tradescant, far og sønn, som bestod av mye kuriositeter. Tradescant hadde anvendt samlingen sin av skjeggete damer, slangemennesker, dyrebein av blant annet hvaler, planter, dyr som kameleoner, salamander, flyvende ekorn og en ekornlignende fisk for å tjene penger av den.⁵¹ Ashmole hadde derimot en annen tanke da gjaldt anvendelsen av samlingen. Denne skulle brukes til kunnskap og samfunnsnytelse og ikke stikk motsatt til egen penge innsamling og rikdom. Sammen med samlingen han fikk fra John Tradescant den eldre og yngre komplimenterte han den med sine egne gjenstander da han var en ivrig samler selv. Disse gjenstandene gikk i mynter, mineraler, bøker, planter og flere kuriositeter.⁵²

---

⁴⁷ *Kunnskap og begeistring - En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte* 2020: 51–53

⁴⁸ *Sir William Hamilton | British Museum* i.d

⁴⁹ *British Museum History* i.d

⁵⁰ *Kunnskap og begeistring - En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte* 2020: 48–49

⁵¹ *Ashmolean Museum; Departments: Antiquities: Research: Catalogues: Tradescant Collection* 2011

⁵² *Kunnskap og begeistring - En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte* 2020: 49

Hans formål med utstillingen ble veldig forskjellig fra hvordan den var tidligere hvor kunnskap, bidrag til samfunnet og opplysning var hovedmålet og ikke et sekundærmål etter penger. Der hvor vi fikk med oss at The British Museum ikke åpnet for massene og den vanlige befolkningen i 1830, så var heller ikke samlingen til Ashmole for alle å se fra starten av. Dette betyr dermed at denne samlingen av gjenstander Elias Ashmole ville skulle opplyse og gjøre samfunnsnytte bare opplyste og gjorde nytte for de privilegerte få. Han var tross alt medlem av og en stiftende part i dannelsen av The Royal Society. Etter hvert i 1683 åpnet utstillingen i universitetet i Oxford hvor Ashmole hadde selv studert. Da tiden gikk slet universitetet med økonomien og for å tjene penger og en tydde til å selge billetter til massene.⁵³

4.1.1.3 Louvre

Et annet viktig museum på Klinck sin tid som er like viktig i dag er Louvre. Det verdenskjente franske museet begynte på lik måte som The British Museum for de privilegerte, men museet var en av de aller første som åpnet dørene for alle. Vi ser blant annet at The Ashmolean universitetsmuseum hadde vært åpnet en god stund og er uten tvil et meget viktig museum i historien, men Louvre sin åpning for folkemassene hadde en stor påvirkning på at nasjonalskatter burde være allemannseie. Louvre startet som en festning i det 12 århundre og ved det 14 århundre hadde det blitt til det kongelige palass. Senere som den kongelige familien flyttet til Versailles så ble Louvre til en oppbevaringsplass for den voksende kunstholdningen til den franske kongen. Revolusjonen i Frankrike i 1793 gjorde at kongen og adelen som kjent ikke hadde noe bruk for et sted å ha sine skatter lenger, og gjorde at gjenstandene ble felleseie. Dette sa seg veldig passende med tanke på ånden den franske revolusjonen levde av og så seg inspirert av. Dermed ble det kalt for at de kongelige samlingene burde bli vist offentlig for alle å se. Selv om enkelte gjenstander ble vist var det ikke før den franske revolusjonen i 1789 og 1793 at Louvre virkelig ble åpnet for massene av folk. I kjølvannet av revolusjonen tok Napoleon kontroll og under de påfølgende krigene hvor franskmennene var overlegne i en lang periode så fløyt det masse nye skatter og gjenstander tilbake til Louvre.⁵⁴ Dette var fordi Napoleon så nettopp hvor viktig slike nasjonal og kulturskatter kunne være gjennom symboler og hvordan historiske

---

⁵³ *Kunnskap og begeistring - En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte 2020: 50*

⁵⁴ *Kunnskap og begeistring - En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte 2020: 56*

gjenstander kan representere makt og legitimere styret ditt. Dette ser vi ofte igjen i middelalder hvor enkelte gjenstander kan symbolisere hvem som folket mener bør inneha den rettmessige makten og retten til å regjere.

Åpningene av Louvre og The British Museum i 1793 og 1830 var et viktig vendepunkt for museum når det kom til å åpne historien og kunnskapen disse samlingene hadde til massene så startet det på en mindre skala.

Vi ser i historien til hvordan The Ashmolean og The British Museum ble til på at Klinck sin samling og Marinemuseet på Karljohansvern har en nokså lik oppstart. Sir Hans Sloane, Ashmole og Kaptein Christian Fredrik Klinck startet alle med egne personlige samlinger samlet opp over flere år. For noen over flere generasjoner gått i arv. Så i det enten samlerne begynte å bli gamle, som i Sloane og Klinck sin situasjon, eller trengte penger, så kontaktet dem myndighetene for å få hjelp til og enten kjøpe samlingen eller i samarbeid åpne et museum for verden å se gjenstandene. Selv så mye dette hjalp disse enkelte personene med deres problemer så var det fordeler for staten også.

Sir Henry Cole som levde på 1800-tallet, talte for at museum og annet offentlige verk som parker og lignende, burde bli gjort tilgjengelig for den arbeidende mannen og klassen for å utdanne folkemengden til noe høyere.⁵⁵ Dette trengte ikke nødvendigvis være kunnskapsmessig utdanning, men kulturell utdanning. Denne forhøyningen av kultur og opplysning ville etter tankegangen vende arbeiderklassen vekk fra å ligge i sengen på latsiden og dra til byens bar for å drikke. Dette ville i tur bedre produktiviteten på fabrikkene siden edruelighet ikke forstyrrer og tuller med kroppen sine evner.

4.1.1.4 De første norske museene

Nærmere hjemme var det og flere museer som ble grunnlagt før Klinck startet opp sin eget utstilling. Ole Worm og hans samling i København var på den tiden verdensberømt slik Shetelig beskriver, og ble kjøpt av opp av den danske kongen allerede 200 år før Klinck utstilte sin utstilling i 1854.⁵⁶ Denne samlingen var til og med før Elias Ashmole fikk stilt ut sin samling i Oxford universitetet i 1677. Som nevnt kom ikke disse utstillingene ut for offentligheten øyne før nærmere 1800. Galleriet i Christianborg i

---

⁵⁵ Bennett 1995: 21

⁵⁶ Haakon Sheteling 1944: 18

slottet i København, ble offentlig i 1760-årene og i Wien ble det også åpnet en malerisamling av Keiseren i ca. 1780.⁵⁷ I Norge kom det og tiltak for å danne et eget museum hvor hovedtema var Norge. Det var heller ikke mangel på egne samlinger av utdannete embetsmenn, men disse samlingene var ikke noe som kunne forbli en langvarig utstilling i likhet med det vi har sett med Klinck samlingen som har et viere tema og samlingene fra embetsmennene hadde ikke mulighet til å overleve gjennom generasjoner inne i familien.⁵⁸

Men på 1800-tallet kom det mer omfattende tiltak for å lage en samling som skulle vise frem Norge sine antikviteter. 1760 ble det stiftet Det kongelige Videnskabernes Selskab i Trondheim av Johan Ernst Gunnerus, Gerhard Schøning og P F. Suhm som ville skape en samling av Norges antikviteter. Etter noen år falt dette sammen og ingen holdt selskapet oppe da de 3 grunnleggerne forsvant. Dette selskapet ble det igjen opprettet på ny i 1870, vel etter at Klinck hadde sin samling oppe og gående. Men i 1810 ble Selskapet for Norges Vel stiftet, og dette fikk en blivende betydning for Norges museumshistorie. Det var en antikvarisk samling, noe som betyr at de driver med kjøp og salg av eldre, sjeldne og verdifulle bøker, manuskripter og andre typer tekster. Dette er i dag sentral museet for oldforskning her i Norge.

Staten på sin side i Danmark-Norge hadde opprettet i 1807 «Den Kongelige kommission til Oldsagernes Opbevaring» hvor eldre antikviteter skulle samles inn. Her ble brev sendt ut til folk i riket på søken etter gjenstander fra fortiden som kunne fortelle om den nordiske historien. Dette skulle da etter hvert bli til et oldnordisk museum. Selv om dette ikke helt ble til så oppfordret det til dannelsen av flere selskaper som i lengden ville skape noe mer ut av seg og danne et museum som fikk plass til å utstille i universitet i Christiania, dagens Oslo. Denne utstillingen fikk plass i 1829, 28 år før Klinck sin samling havnet på Karljohansvern.⁵⁹

Disse museene er blant de første her i Norge. De tar for seg den norske kulturhistorien og historiske gjenstander generelt sett, noe som skiller seg fra Marinemuseet og Klinck sin samling på den måten siden Klinck samlet på mye forskjellig verden over som ikke hadde norsk historie nødvendigvis i tankene. Den ene gjenstanden vi finner fra Norge er en ølbolle og også Tordenskjold sine gjenstander. Marinemuseet er med sin startdato i

---

⁵⁷ Haakon Sheteling 1944: 20

⁵⁸ Haakon Sheteling 1944: 25

⁵⁹ Haakon Sheteling 1944: 25

1857 en av de tidligste museene opprettet hvor Norge ikke er i hovedfokus. Dette gjør at Marinemuseet virkelig har en spesiell plass blant norsk museumshistorie.⁶⁰

I Klinck-samlingen så kan vi ikke sammenligne den med de storslåtte samlingene vi finner i Europa sine største museer i dag. Der hvor vi ser assyriske lamassuer i en samling bestående av assyriske gjenstander fra Louvre, ser vi i Klinck samlingen en mindre steinbit fra en egyptisk sfinks. I The British Museum ser vi Sutton Hoo hjelmen som danner en del av den tidlige Anglo-saksiske historien i England, mens i Klinck samlingen har vi blant annet et sverd laget av haitenner fra Karribien uten at det danner noe større bilde av området på den tiden, eller prøver å skildre sivilisasjonen der på en dypere måte med andre gjenstander. Det som skiller samlingen vi finner på marinemuseet på Karljohansvern fra andre vanlige samlinger på andre museer er at Klinck samlingen ikke virker til å ha et spesielt tema eller mål og mening slik vi kjenner til i dagens utstillinger. Det derimot samlingen kan minne om er de tidlige samlingene som vi er kjent med fra renessansefyrstene. Disse samlingene var kuriosa samlinger eller raritetskabinetter hvor ressurssterke mennesker ville vise frem alt av underlige gjenstander de eide. Dette var mennesker som oftest var fyrster eller andre høytstående folk. Disse merkelige gjenstandene skulle vise guds uransakelige veier og formidle om en verden folk ikke visste om på denne tiden samtidig som de viste frem sine rikdommer.⁶¹

4.1.2 Rustkammer

Vi ser også flere rustkammer på denne tiden rundt 1600 og fremover, noe som vi og kan se likheter til i Klinck samlingen. Dette var da samlinger av våpen og rustninger som hadde over tid og generasjoner fått et preg over seg av storhet og historie. Slik historie var at det kunne ha vært i de kongelige rustkammerene spesiallagde våpen og rustninger til forfedrene av de sittende på tronen. I likhet med for eksempel kroner og regalier var dette og gjenstander som kunne illudere til prestisje, makt og den guddommelige rett til å regjere gitt av gud. Et rustkammer gikk fra å være en rent praktisk samling som ikke

---

⁶⁰ Haakon Sheteling 1944: 301

⁶¹ *Kunnskap og begeistring - En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte* 2020: 41

hadde noe annet formål å oppbevare våpen og andre militære gjenstander til å bruke i krig, til å stå for noe mer nå i ettertid. I Klincks samling ser vi og en type rustkammer hvor kapteinen har samlet flere våpen som har blitt funnet under slagene i Napoleonskrigene. Tar vi en nærmere titt på disse den dag i dag så ser vi at disse helt klart ikke er i brukende tilstand og teknologien blant annet er udatert for lengst. Dermed vil disse våpnene fylle sin rolle i samlingen på en annen måte. Dette kan være som nevnt tidligere å illudere til prestisje, og siden det er Klinck sin personlige samling, fortelle noe om han og hans tokter og karriere. Samtidig hvis en har en type rustkammer med våpen, rustninger og andre typer krigsgjenstander slik som andre mektige personer har som for eksempel kongelige, vil dette klart gjøre noe med sosial status.

4.1.3 Personlige utstillinger

Oppdagelsene av den nye verden som datidens mennesker ikke visste om hadde blitt muliggjort av navigasjon med kompasset, moderne skip som tålte mer og kruttvåpen. Det virker normalt at fra den nye verden ville de reisende ta med seg gjenstander fra andre siden av verden som svært få hadde lagt øyene på. Disse samlingene ble en måte for mange å bygge prestisje og omdømme. Det å inneha en slik samling ble på mange måter en måte å skille seg ut på fra andre mennesker. Det skapte et inntrykk av personen, og på mange måter skapte og utformet samleren og personen hvor det da uttrykte sosiale forskjeller.⁶² På denne tiden ble dermed da det å eie en slik samling enda en måte å skille seg ut på og høyne sitt omdømme. Praktisk talt alle konger i alle land hadde en samling stående i kongehuset eller andre steder i landet som tilhørte dem personlig. Dermed er det da ikke vanskelig å tenke seg at det å inneha en egen personlig samling for en vanlig mann ville forhøye deres omdømme og prestisje. Fremmede gjenstander fra en annen verden vil uten tvil gjøre noe med hvordan en blir oppfattet på i en stor verden som det var før hvor svært få fikk reise langt. Vi så tidligere at Elias Ashmole hadde donert sine gjenstander til universitetet i Oxford under pretensjoner om samfunnsnytte og kunnskap. Det er en god og edel tanke og bidro uten tvil til akkurat dette formålet med sin store og utvidende samling. Om dette var hans egentlige motivasjon kan ikke bekreftes annet enn hva som står i museets, med hans egent navn, formålsparagraf. Kan donasjonen til han gjorde til universitetet være en måte å bringe

---

⁶² Macdonald 2006: 85

frem hans eget navn inn i fremtiden? Det er fullt mulig. Kan dette ha vært i Klinck sitt hode? Det er også fullt mulig.

I det Klinck holder på med sin samlemani om en kan kalle det for det, så har det vært mye tradisjon og historie med dette å samle. Slik vi har sett på så har det vært flere samlere til stede med egne personlige samlinger som blant annet sir Sloane, Ashmole og Worm. For alle disse brakte det blant annet penger inn for dem, men og et navn i historien videre. I Norge hadde vi og slike personlige samlinger. Bernt Anker var den mest velstående forretningsmannen i Christiania, dagens Oslo, på slutten av 1700-tallet. Hans samling var bestående av bøker, kunst, antikviteter, vitenskapelige instrumenter og naturalier, hvor hans bolig ble et samlepunkt for den øvre klassen og mange som kom reisende fra utenlandet. Den velstående gullsmeden Arent Greve etablerte og en egen personlig samling rundt 1770 i Bergen som var et «Naturalie-og kunstkabinet». Sønnen til Arent, Jan Greve, tok så over samlingen hvor den ble i likhet med Bernt Anker sin bolig et samlepunkt for eliten.⁶³

Det er uten tvil at det å inneha en egen samling med gjenstander samlet fra utenlands eller bestående av andre rariteter samlet til seg eliten og gjorde at en hørte til en elite selv. Nicolai Aall var selv en slik samler. Han arvet muligens sin samleinteresse fra sin far som var en rik og landets ledende botaniker. Aall var aktiv i samme periode som det kaptein Klinck var, og for alvor skøyt mengden av innhold fart i 1846 da han fikk ansatt Peder Hansen som jeger og preparant. Her ble flere sjeldne fugler skutt i Porsangerfjorden hvor en av dem havnet i zoologisk museum i Christiania. Opp gjennom årene hvor Aall samlet denne store samlingen ved kjøp, turer og jakting av dyr så fikk han mye glede over aktivitetene sine og at det blir skapt mye oppmerksomhet rundt dette. Forskning av disse fuglene og insektene bidro til mye fremskritt innenfor feltet.⁶⁴ På samme måte som dette gledet Aall så skal en ikke se bort ifra at Klinck og følte mye av det samme, og at motivasjon muligens var lik.

Det også disse personlige naturhistoriske samlingene peker til her er at før Klincks tid, og under hans tid som samler, så fantes det allerede i Norge en elite som hadde personlige samlinger. Rundt disse samlingene så flokket det til seg en elite og overklasse som fascinerte seg av det ukjente. Selv om det ikke står noe spesifikk at en elite samlet seg rundt Klinck samlingen så er det flere likheter mellom samlingene, både

---

⁶³ Fridtjof Mehlum 2022

⁶⁴ Fridtjof Mehlum 2022

da det kom til innholdet og at det nettopp var rariteter og ukjente objekter. Dermed er det ikke utenkelig at Klinck, som selv var en del av en elite i det norske samfunn ved sin stilling som sjef over Karljohansvern, kommandørkaptein og tidligere adjutant for kongen, ville og tiltrekke seg likesinnede og andre personer fra eliten for muligens å heve seg selv høyere i samfunnet.

5 Marinekulturen på 1800-tallet

Vi har nå sett på sjøfartshistorien før Klinck levde og under hans tid i tjenesten. Dette kapittelet vil ta for seg kulturen på denne tiden.

Et viktig punkt for å forstå den tiden Kaptein Klinck levde i kreves det flere synspunkter og andre tankeganger enn den vi har i dag. Oppgaven skal nå ta for seg to faktorer som det er viktig å merke til når vi skal forstå Kaptein Klincks samling og hvordan samtiden påvirket han og samlingen. Dette vil handle om hvordan marinekulturen var på denne tiden, og neste kapittel som vil ta for seg etikken på denne tiden og hvordan den var forskjellig og skiller seg fra i dag. Selve kulturen i marinen blir en viktig faktor å forske nærmere på da atferden menneskene som var ansatt i marinen kan variere fra mennesker generelt eller reisene de drar på til fremmede land. Vi kan referere til utallige hendelser hvor mennesker fra den vestlige verden ikke lenger har de samme sperrene og konsekvensene på tokt som de har i Europa. Dette kan by på muligheter mange dem ikke får hjemme til å samle rikdommer og gjenstander de selv søker etter. Forholdene sjømenn ansatt i marinen opplever om bord på toktene og besøkene de begir seg ut på kan gjøre at de måtte ty til handlinger en ellers ikke hadde gjort. Vi får blant annet et innblikk inn i disse forholdene i doktor Bucholz sin dagbok da Kaptein Klinck og hans mannskap var på øvelsestokt i Østersjøen, men og som vi kommer til senere dagboken til doktor Nordland. w

Forholdene om bord på skipene under Klinck sin tid var harde slik vi allerede har vært litt inne på. Spartanske innredete messer, trange kahytter, dårlig losji og en vannflaske med vaskevann på en håndfull med matroser var ikke luksus eller nært forhold en kan forvente i dag. Vi har en beretning fra en kadett som kom om bord i Freia, som på den tiden var en del av det nye norske sjøforsvaret etter bruddet med Danmark og representerte en ny tid i sjøforsvaret. Denne kadetten ble meget overrasket og sjokkert at Freia, som ble sjøsatt i 1828, hadde innlagt ferskvannstank og karafler med glass som kadettene kunne drikke av.⁶⁵ Bare det at enkle oppgraderinger i losjiet som ferskvannstanker gjorde et slikt inntrykk på kadettene kan vi tolke som at kadettene ikke er vant til en hel del og at losjiet var meget dårlig i de eldre skipene. Disse forholdene har og en effekt på mannskapene i den norske marinen, men klart og i andre lands

---

⁶⁵ T.K. Olafsen 1949: 38

mariner. Mest sannsynlig så kan andre nasjoners marine ha en annerledes innredning for sine matroser og kadetter, men en at losjiet lå på en nogenlunde lik linje kan vi tenke oss. Dette kan gjøre at en kan ty til handlinger som nødvendigvis ikke er moralske riktig. En skal ikke se bort ifra at flere følte seg lite ivaretatt og vil se etter andre måter for å skaffe seg komfort eller ekstra rikdommer da en kommer hjem fra et langt tokt til fremmede deler av verden. Et eksempel på at andre mariner hadde bedre standard enn den norske så kan vi se i Dr. Nordland sine erindringer. Han skildrer et møte med et argentinsk skip i 1902 da toktet de er på skal til Mellom Amerika. Her seiler de forbi hverandre, men stopper for å komme om bord i hverandres skip. Nordland beskriver at det argentinske skipet var mye bedre utstyrt med både kost og losji slik at de ble flau da de argentinske offiserene kom om bord det norske skipet.⁶⁶ Dette vil da være en del av marinekulturen som blant annet kan prege dette med samlinger som på dette tiden kan være basert på mye tyveri, plyndring og andre metoder. Det ligger logisk til at handlinger gjort mot mennesker på andre siden av kloden ikke nødvendigvis eller alltid vil ha konsekvenser da en kommer hjem slik som det vil gjøre den dag i dag. På tiden til kaptein Klinck så lever kaptein på skipet i bedre forhold. Dette gjør de i dag også, men denne forskjellen var vesentlig større før i tiden. Som et eksempel på dette trenger vi ikke se lenger enn eksemplet allerede brukt med de meget dårlige forholdene matrosene opplevde. Men tankegangen om hvordan hva som skjer på andre siden av verden ikke vil påvirke deg i det du kommer hjem fra tokt kan fortsatt være en faktor. Slik nevnt tidligere var verden en mye større plass før i tiden og reising og kommunikasjon fra forskjellige ender i verden en mye større barriere og utfordring. Men hvordan foregikk disse toktene og hvordan hadde toktene, reisene og forholdene en påvirkning på Klinck sin samling? Kan vi se i marinekulturen på 1800-tallet indikatorer på hvordan kulturen påvirket Klinck sin samling, både på hvordan han samlet og om det muliggjorde samlingen hans?

5.1 Tokt, diplomatiske besøk og begivenheter

En stor del av marinen sitt oppdrag og tjeneste er å dra utenlands til farvann hvor folk flest ikke har vært. Dette er blant annet for å holde matrosene og offiserene i god skikk når det virkelig kommer til å utføre sine oppdrag og gjøremål. Marinen sine hovedoppgaver den dag i dag går ut på å ivareta forsvaret av Norge og deres

---

⁶⁶ Marius Nordland & T.K. Olafsen 1961: 21

havneporter, samt våre havområder. Marinen er konstant i oppdrag eller i forberedelse til operasjoner.⁶⁷ Dette har og alltid vært marinen sine hovedoppgaver.

Selv om Norge sin frigjørelse fra Danmark var en stor omveltning i verden og en sak for feiring, havnet vi i Norge nå i union med det som lenge har vært vår fiende, Sverige.

Denne endringen snudde Norge sitt militære på hodet. Norge mistet mye av sin marine, men i motsetning til hæren som drev med landforsvar, så ble marinen forsøkt styrket og prioritert. Skillelsen fra Danmark gjorde at mye av marineressurser som skip og mannskap ble kalt tilbake til Danmark. Dermed fikk vi stor mangel på kritiske områder som gjorde at byggingen av nye skip ble meget viktig, samt treningen av nye matroser og offiserer. Her ble disse øvelsestoktene viktige.

5.1.1 De forskjellige tokt i Klincks tid

I 1828 dro kaptein Hans Jochum Horn sammen med en eskadre bestående av en svensk fregatt, korvett, en nyinnkjøpt skonnert fra Amerika, og de norske briggene Fredriksvern og Lolland til Middelhavet. Dette var fordi det hadde oppstått konflikt mellom Frankrike og Algerie. På denne veien så reiste de langs Frankrike, ned kysten til Spania, innom Gibraltar og flere steder lands Nord-Afrika slik som Algerie og Tunisia. Her møter de på flere storbyer og fremmede kulturer. De er blant annet innom Kartago hvor de får se blant annet bymurene til den gamle storbyen.⁶⁸

Et annet tokt som også er spennende å legge merke til er toktet som Dr. Nordland beskriver. Dette tok plass betraktelig etter Klinck sin tid da det foregikk fra 1902 - 1903, men det beskriver mye av sjølivet og måten de tenkte på uansett. Sjøkrigsskolen skulle ha et siste tokt før de ble uteksaminert hvor toktet gikk til varmere strøk med korvetten Ellida. Etter avreise den 14 oktober 1902 gikk ruten gikk gjennom den engelske kanal som de passerte 3 dager senere. Første stopp var Plymouth før Madeira, Marinique, Port-au-Prince, Vera Cruz, New Orleans, Havana, Bermuda og Cork. Dr. Nordland beskriver blant annet tidlig i toktet et møte med et argentinsk fartøy som er mye bedre utstyrt en dem selv. Forskjellen er såpass at doktoren blir nervøs for vissittet hvor de argentinske offiserene kommer om bord til deres skip og ser den «spartanske» innredningen om bord Ellida. Selv om det ikke står noe direkte fra Nordland om dette med bytting av gjenstander og slikt så kan disse vennlige visittene fort by på slikt. Jeg

---

⁶⁷ Forsvaret i.d

⁶⁸ Kaptein Horn & T.K. Olafsen 1964: 31–60

kan selv testamentere fra egen tjeneste i førstegangstjenesten på den militære leiren Rena hvor vi møtte på amerikanske soldater. Avdelingen Army Rangers og andre avdelinger fra Amerika har ofte øvelser i Norge for å trene på vinterkrigføring. I møte med de opplevde jeg ikke annet enn vennlighet og nysgjerrighet, og ikke minst bytting av krigsutstyr og artikler mellom amerikanerne og mine medsoldater. Dette var blant annet gjenstander som klær og mindre viktige gjenstander til våpenet som ikke påvirket brukbarheten dens. Det var en meget stor motivasjon for disse byttehandlene. Jeg kan påpeke at byttingen ikke lønnet seg for min kamerat da alt utstyret han byttet bort er naturlig eid av forsvaret og staten, og meningen er å levere tilbake alt dette på slutten av tjenesten. Dette førte til at han måtte betale et par tusen kroner som erstatning. Hva et par tusen kroner er i forhold til å beholde gjenstander fra Army Rangers er nok ikke mye i løpet av livet ditt. Minnene her kan en beholde lenge og artiklene han byttet til seg vil han mest sannsynlig kunne mimre godt over lenge i fremtiden. Det er ikke hver dag en møter Army Rangers eller er på andre siden av verden på tokt. Dermed blir og motivasjonen enda større for å ta med seg noe hjem.

5.2 Relasjonsbygging og gavegiving innad i marinen

Byttingen av gjenstander mellom hærer, blant annet som nevnt situasjonen med amerikanske Army Rangers og mine kamerater i førstegangstjenesten kan vi og se på som relasjonsbygging nasjoner imellom. USA er tross alt våre allierte og øvelser er ikke den eneste måten å skape sosiale bånd og danne relasjoner mellom soldater. Alt dette blir spredt videre fra soldat til soldat. Gavegiving ser vi og eksempel av her i vårt tilfelle med Klinck samlingen. Kommandør Valeur ga flere gaver til Kommandør Klinck slik vi har vært inne på. Dette er gjenstander som den dag i dag har vært utstilt sammen med Klinck samlingen og gikk inn i den, ikke som sin egen utstilling, men som en del av Klinck sin. Vi kan tolke dette som en måte å skape relasjoner hverandre imellom. En skal ikke undervurdere gaver som en måte å skape relasjoner og at det kan ha spilt en stor rolle i hvordan samlingen til Klinck ser ut i dag. Klincks reiser rundt om i verden gjorde det klart mulig for han å samle på flere måter. Selv om dette er Kaptein Klincks samling så samlet han ikke alle gjenstander selv.

Etter hvert som Klinck vokste samlingen sin fikk han andre innenfor marinen til å samle ting for han. Her skal han til og med sendt ut oppdrag til sine kollegaer da de skulle på tokt. Dette kan vi se som eksempel ved gaven fra kaptein Valeur hvor Klinck fikk en skje fra India. Det finnes flere gjenstander som er merket med klistremerker og hvor det er notert i. Det virket ut som at innad i marinen var offiserene meget gavmilde med hverandre. Dette kan ses på fra en annen måte som relasjonsbygging innenfor marinen og som en del av kulturen i denne sosiale sirkelen. Tar vi eksemplet fra kaptein Valeur så er det flere gjenstander med akkurat han sitt navn på. Dette kan tyde på en meget god relasjon akkurat disse to imellom eller at kaptein Valeur har lyst til å imponere kaptein Klinck som tross alt steg gradene til å bli kommandørkaptein og ble grunnlegger til sitt eget museum.

Et meget morsomt men viktig poeng i hvordan denne samlingen har blitt til så må vi fortsette å se på denne gavmildheten i marinen. Etter intervju med nåværende sjef på marinemuseet så skal det stå skrevet og bli sagt at da en var på tokt utenlands så måtte en «ta med seg hjem noe til Klincken».⁶⁹ Det høres enten ut som at kommandørkaptein Klinck krevde en slags toll for alle utenlandstokter som kunne tilføre noe spennende til samlingen hans eller at de som dro ut på tokt visste om samleinteressen til Klinck og ville hjelpe. Dermed blir ikke nødvendigvis samlingen vi ser på marinemuseet en samling kun med gjenstander Klinck har samlet alene, men en større samling hvor flere ukjente mennesker har bidratt. Dette kan både være offiserer så vel som vanlige matroser eller kadetter under opplæring.

En kan og tolke dette som at folk innad marinen visste om Klinck sin lidenskap for å samle, eller rett og slett samlemani om en vil kalle det for det. Da er det mulig de tok hensyn til dette for å ta med noe hjem til han. Han ble som nevnt kommandørkaptein på Karljohansvern og muligheten hans for å samle utenlands slik som før vil dermed ikke ha vært mulig. Om dette igjen er gavmildhet i marinen, altså en måte å havne i hans favør eller unngå hans vrede kan ikke sies.

---

⁶⁹ Jan Ingar Hansen, brev 2023

6 Normer og etikk før og nå

Det er ingen tvil at menneskets tankegang forandrer seg over tid. Fra for eksempel middelalderen med deres føydale samfunn hvor adelen og de geistlige var over resten av samfunnet og hvor makten hørte til en elite hvor deres makt ofte var medfødt og retten til å styre kom fra gud selv. Men i dag er situasjonen annerledes hvor de som har makt i de aller fleste tilfeller er demokratisk stemt frem og valgt, ikke av gud, men av folket. Dette er selvsagt en meget stor forskjell som mange vil si skiller det moderne samfunnet vi har i dag fra det mer primitive samfunnet som mennesket hadde i bruk før.

Viktigheten av å undersøke om det er en annerledes type etikk og moral i mennesker før i tiden i forhold til hvordan det er i dag kan vise seg å være viktig. Spesielt med tanke på hvordan blant annet Klinck og andre samlet på denne tiden. Finner vi ut om mennesker på Klincks tid handlet forskjellig enn det vi gjør i dag så kan vi finne ut dette bidro til Klincks samling. Finnes det også klare forskjeller fra 1800-tallet som Klinck levde i og frem til i dag? Måten samfunnet og mennesker tenker på vil klart ha en betydning på våre handlinger. Hva vi som mennesker tenker er rett og galt vil forme hvordan verden ser ut og hvordan vi som mennesker handler i hverdagen. På samme måte kan vi si at alle mennesker er et produkt av sine omgivelser. Vokser en opp i verden hvor plyndring og stjeling er normalisert vil en arve denne tankegangen. Hva som er rett og galt kaller vi for etikk. Utgjorde etikken en forskjell på hvordan Kaptein Klinck utførte sine plikter som offiser og kaptein under sine tokt og oppdrag? Er det mulig at det forskjellige etiske synet menneskeheten hadde før i tiden påvirket hans samling med tanke på hvordan han innhentet alle gjenstandene? Kan vi se eksempler på om etikken var annerledes og er det eksempler på at den vestlige verden, og mer spesifikt den norske marinen, hadde et negativt syn på mennesker fra andre siden av kloden? Og hvordan er etikken i dagens samlinger?

6.1 Hva er etikk?

Det finnes flere måter å definere etikk. Mange vil definere det ved at etikk er læren om moral, og dermed bruke ordene etikk og moral om hverandre. Problemet her er at ordene har en meget annerledes etymologisk historie⁷⁰. Etikk stammer fra det greske ordet *Ethos* og betyr holdning og karakter, mens moral kommer opprinnelig fra det

---

⁷⁰ Etymologi er vitenskapen om hvor ord kommer fra og ords historie.

latinske ordet *mos* som betyr sed og skikk.⁷¹ Så der hvor etikk i eldre dager betydde hva slags person en var, gikk moral nærmere inn på hva som var den riktige oppførselen blant mennesker. Men som språk og ord flest så endrer ting seg over tid. En nyere forståelse går mer ut på at ordene går innover i hverandre og får en mer felles betydning. «Etikk defineres gjerne som lære om moral eller refleksjon over moral.(...) Etikk er moral»⁷² Moral kan defineres som oppfatninger av hva som er rett og galt, godt og ondt i et samfunn. Med det er og holdninger og handlinger. Vi skiller og mellom deskriptiv og normativ etikk. Deskriptiv etikk tar for seg hva en spesiell gruppe, individ eller samfunn mener er rett og galt, og tar ikke for seg hva hele verden mener, eller da burde mene. Normativ etikk derimot tar for seg dette. Her er det hvordan mennesker bør handle og leve, og hvordan de burde tenke. Det er en mer helomfattende tankegang hvor alle menneskene generelt sett mener hva som er rett og hva som er galt.⁷³ Rasesyn og rasisme på denne tiden spesielt er noe som skiller verden fra hverandre og er meget prominent i den vestlige verden. Folk av afrikansk opprinnelse blir fortsatt sett på med svært negative tanker og er i mange land fortsatt slaver. Selv om vi kan påstå at alle raser på denne tiden hadde et mer negativt syn på hverandre og dette området var verre før så eksisterer det fortsatt rasisme i dag, men vi kan i stor grad og med stor sikkerhet si at rasisme ikke er like prominent hos mennesker som det var før. Det er dermed ikke like vanlig og en del av normen med hvordan mennesker så på andre mennesker av en annen rase og fra en annen del av verden. Men hva slags holdninger hadde folk i Klinck sin tid og hvordan handlet de ut ifra sine holdninger og moral? Dette kommer vi til med eksempel senere.

6.2 Etikk i museums samlinger i dag

Museumsvirksomheten har totalforandret seg fra tiden hvor Klinck samlet og stilte ut sin samling til tiden vi nå lever i. I dag finnes det ikke nødvendigvis lover som holder museer i sjakk, men det er regler, normer, forventninger og konvensjoner. Dette er alle ting som et hvert seriøst museum må forholde seg til. «The *ICOM Code of Ethics for Museums* sets minimum professional standards and encourages the recognition of values shared by the international museum community.» Disse reglene kommer fra det

---

⁷¹ Johansen & Vetlesen 2003: 108–109

⁷² Johansen & Vetlesen 2003: 108

⁷³ Johansen & Vetlesen 2003: 108

som heter *International Council of Museums*, ICOM, og for alle medlemmer skal fungere som følgelinjer. Innenfor dette regelverket står det definert hvordan et museum skal drifte i forhold til formidling, forske, drive og samle.⁷⁴ ICOM har og en egen komite for å kontinuerlig evaluere etikken som et museum burde følge. Her opprettholder de bevissthet med hvordan samfunnet er og kommer med forslag til hvordan museum i dag kan best mulig jobbe med og formidle kulturell arv på en etisk måte.⁷⁵

Et viktig punkt er stortingsmelding nr. 23 som blant annet peker på hvordan museum skal drifte frem til 2050 og museets plass i samfunnet. Her blir det pekt på at museum er en sentral brikke «i den grunnleggende infrastrukturen for demokrati og ytringsfrihet». Museum er høyt på listen over institusjoner som folk stoler mest på. Dermed er det viktig at museum som institusjon følger med på dagens utvikling for å beholde denne plassen. En måte å gjøre akkurat dette på er å følge med hvordan behandle de gjenstandene en besitter og hvordan formidle dem.⁷⁶ Dette er et viktig punkt i forhold til hvordan museer skal fortsette å ha tilliten fra folket.

I dag er verden et mer rettferdig sted hvor nasjoner i stor grad har mer respekt for hverandre og bedre samarbeid i de fleste tilfeller. Dette går ut på respekt og anerkjennelse av andre nasjoners historie og kultur. Respekt for fortid og kulturhistoriske gjenstander har økt i samsvar med den moderne tiden vi lever i og hvordan vi bruker disse gjenstandene i museum og utstillinger har fått en annen fremgangsmåte og metode.

I dag har vi slike normer og regler de fleste følger, men det har ikke alltid vært slik. Imperialisme og det kolonialistiske tankesettet med vestlig overlegenhet og dominans over de erobrede områdene som de europeiske maktene hadde skapt, lagde et tankesett hvor alle andre erobrede områdene var underlegne. Orientalismen ble et begrep om dette hvor Østen eller Orienten ble en negativ versjon av det vesten var og mer underlegne. Denne tanken gjennomsyret Europa, noe som passet perfekt for de europeiske maktene i deres søken etter mer land, makt og rikdommer. Denne tanken gjorde det slik at de vestlige kunne misbruke mennesker fra koloniene og ressursene de hadde. Kolonimaktene tok lite hensyn til sine nye mennesker i koloniene og hentet ut

---

⁷⁴ *Kunnskap og begeistring - En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte* 2020: 146

⁷⁵ ICOM 2020

⁷⁶ Det kongelige kulturdepartement 2021: 7

ressurser og arbeidskraft som det passet dem. Dette hadde store følger folket og nasjonene som kom i etterkant hvor mye av deres rikdommer nå var hentet ut derfra. Denne hensynsløse tankegangen for folket og nasjonen der gjaldt ikke bare ressurser, men og kulturskatter og gjenstander som vi nå ser i vestlige museum den dag i dag. Et stadig spørsmål som har oppstått som etterfølger av at østlige gjenstander som har blitt stjålet fra der hvor den ble lagd og nå sitter utstilt i vestlig museum, er om disse gjenstandene burde bli levert tilbake. Vi ser flere slike østlige gjenstander i Klinck samlingen. Tankesettet med hvordan en samler til seg gjenstander og utstillinger en formidler på et museum har i stor grad forandret seg fra før i tiden til den dag i dag, men hvordan har samle måten forandret seg og finnes det en likhet med hvordan Klinck-samlingen ble samlet og den tidens tenkemåte?

6.3 Hvilke normer følger museer i dag?

Som nevnt så har museer i dag en annerledes måte å tenke på når det kommer til å samle til seg gjenstander og utstillinger de kan formidle. ICOM, International Council of Museums, er en organisasjon av museer og profesjonelle museumsarbeidere som jobber med hvordan å bevare, formidle og innhente samlinger og gjenstander. De har en rekke momenter med tanke på hvordan handle etisk riktig, «Code of ethics»

Hovedprinsippet ICOM følger går ut på at museer har en plikt å anskaffe, vedlikeholde og promotere eller formidle samlingene museene innehar som et bidrag til å beskytte den kulturelle og vitenskapelige arv de innehar. Dette prinsippet oppfordrer alle museer til å behandle gjenstandene sine med respekt. De har en plikt til å undervise de villige massene hva de har av kulturelle og vitenskapelige gjenstander. En kan tolke dette som at de har et ansvar ovenfor de gjenstandene de innehar til å hedre dem og anvende dem på riktig måte.⁷⁷

Et meget viktig poeng i ICOM sine punkter er punkt 2.3 og 2.4. Moment 2.3 sier at det må gjøres stor bakgrunnsjekk for at en gjenstand skal tas inn i museet hvis den blir tilbud for kjøp, gitt i gave eller bytte. Dette er fordi at gjenstanden skal ha en full historikk og at den ikke ble tatt ulovlig fra stedet den stammet fra. Det kan bli konflikt over eierskap av gjenstanden om den blir funnet i et museum den ikke hører hjemme i

---

⁷⁷ *Missions and objectives 1946*

på grunn av at den for eksempel kan ha blitt stjålet. I tillegg så vil muligens penger eller andre verdisaker bli tapt som følge av handelen. Dette punktet går direkte til de etiopiske gjenstandene vi diskuterte over. Med slik etikk vi har i dag, normer og regler som museer skal følge så kan vi trygt påstå at dette ikke skjer til samme grad i det moderne samfunnet.

Moment 2.4 sier at gjenstander som har blitt funnet fra et sted hvor det har blitt pågått ødeleggelse av området eller natur under prosessen da gjenstanden ble funnet, skal heller ikke bli en del av museets samlinger. Heller ikke hvis gjenstanden ble funnet og eieren av området har ikke blitt informert skal museet ta ikke imot gjenstanden.

Ser en videre ned disse punktene så tar de for seg hvordan frakte gjenstander fra der hvor gjenstanden ble funnet til museet og hvordan behandle dem da de er innenfor huset. Dette gjelder menneskelige levninger, dyr og planter hvor ingen av disse gjenstandene skal tas imot med mindre de kan oppbevares på en ordentlig og respektabel måte.⁷⁸ Slike gjenstander finner vi i Klincks samling. Selv om vi ikke kan med sikkerhet si at disse reglene ikke var i baktankene til Klinck eller eventuelt de som samlet gjenstandene for han så er det en stor sannsynlighet for dette ikke ble tenkt på. Her kan vi peke til at gjenstander som den dag i dag har vært en del av British Museum ble tatt dit på en måte som blir definert i dag som ulovlig og i strid med momentene satt av ICOM.

Disse og disse normene følger museene i dag, hvordan vil det påvirke samlere? Blir det kanskje dermed vanskeligere å få sin egen personlige samling på museet eller til og med solgt gjenstandene de finner på forskjellige museer? Fantes det normer for hvordan sir Sloane eller Alias Ashmole samlet sine gjenstander og videre fikk de inn i museer? Det virker ikke slik. Sir Sloane sine etiopiske gjenstander kjøpte han selv på auksjon etter at britene hadde plyndret og kriget i området. En kan argumentere med at de tilhører den sterkeste parten slik en tenkte før, men hvis vi skal sammenligne det med nylige hendelser så vil museer ikke ta imot nasjonalskatter som Russland har plyndret fra Ukraina. Så dermed så kan vi se for oss at dette påvirker samlere i dag. Ikke kan de på lik måte tjene penger på gjenstander de finner da det finnes mye strengere regler, i tillegg til at normene og etikken er meget annerledes. Men på en annen måte stopper det ikke nødvendigvis private samlere fra å samle totalt sett.

---

⁷⁸ Internationaler Museumsrat 2017: 7–8

6.4 Samling gjennom plyndring og krigstrofeer.

Det som ofte var tilfellet tilbake til Klinck sin tid var dette med plyndring. Dette går tilbake tidenes morgen at en hær plyndret sin fienders gjenstander ved å ta dem av deres døde kropp, plyndre leiren deres eller deres forsyningstog. Vi har diskutert tidligere dette med alle gjenstandene i de store museene i Louvre og British museum som har blitt tatt fra utenlands gjennom krigstokt eller kolonier. Dette var blant annet kulturelle skatter fra Etiopia og Egypt. Det samme gjelder til dels Klinck sin samling når vi snakket om marinepistolene hvor de ble krigsbytte som de tok etter plyndringen av Allart i 1809. Vi var og inne på at der hvor den franske hæren plyndret landområdene i Spania for all av kulturelle skatter og andre typer verdier, så hadde den britiske hæren ordre om det stikk motsatte. Her var hvert fall ideen at alle britiske soldater som plyndret ville bli stilt for riksrett og sett på som kriminelle, men svært få ble noen gang stilt for krigsrett så denne ble langt ifra oppfulgt. Dette virket hvert fall som et forsøk på å hindre soldater og hærer fra å skape ekstra ødeleggelse på område hvor det føres krig. En kan diskutere om britenes tilbakeholdenhet fra å plyndre Spania egentlig handlet mer om at Spania var britene sine allierte enn at det handlet om humanitære og etiske grunner.

Omtrent 50 år senere skjer det forandringer i hvordan krig skal føres og hvordan soldater skal oppføre seg. I den amerikanske borgerkrigen kommer Francis Lieber frem med Lieber Code. Denne stadfestet hvordan en skal føre krig og krigens lover. Teksten inspirerte mange andre lover og verk senere i tiden som for eksempel konvensjonen i Brussel i 1874. Konferansen tok for seg nøyaktig det samme som Lieber Code gjorde. Ikke bare hadde Lieber code en effekt på Brussel konferansen, men og Haag konvensjonene. Den inspirert mange land til å adoptere lignende lover som har blitt til det vi følger i dag.⁷⁹ Haag konvensjonen av 1907 sier at alle gjenstander som hører til staten i form av type kulturelle, vitenskapelige, religiøse, veldedige, utdanning og kunst er ulovlig å bringe med hjem og er gjenstander som betegnes som private. Dette ble absolutt ikke fulgt gjennom verdenskrigene da vi ser ekstreme ødeleggelser og plyndring av nasjonale skatter fra blant annet Nazi-Tyskland hvor Adolf Hitler og Herman Göring så sitt snitt til å lage sine egne utstillinger hjemme i Tyskland. Von

---

⁷⁹ *Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code)*. 24 April 1863. 1863

Ribbentrop bataljonen hadde et eget oppdrag å hente tilbake til Tyskland bøker av den vitenskapelige sjanger fra private og institusjonelle biblioteker.⁸⁰

På samme måte som plyndring av nasjonale skatter var i andre verdenskrig så var spesielt dette med krigsbytter og trofeer vanlig. Det velkjente fenomenet med å samle seg til en tysk Luger i løpet av krigen var en av disse trofeene. All denne samlingen av fiendtlige våpen og utstyr i andre verdenskrig var ikke noe som kunne fortsette da fienden visste nøyaktig dette. Disse ettertraktede gjenstandene ble dermed satt opp som feller som forårsaket dødsfall og militære måtte dermed forby dette. Blant annet i manualen for det kanadiske forsvaret ser vi at plyndring og samling av krigstrofeer er forbudt. Dette blant annet av den grunn nettopp nevnt, nemlig at gjenstander kan være det en kaller «booby trapped». En annen vesentlig grunn er at det kan være med på å fiendtliggjøre lokalbefolkningen og vende dem mot militæret som ville gjøre oppdragene enda mer vanskelig.⁸¹ Det å ta krigstrofeer som skal symbolisere bragder eller nostalgiske minner er ikke helt ulovlig og det er ikke nulltoleranse for det den dag i dag, men det må fylles ut nødvendige skjemaer for at det skal være lovlig. Ellers står det i manualen sitt kapittel som omhandler krigsforbrytelser, individuelt straffeansvar og kommandoansvar» at plyndring og samling av krigstrofeer er en krigsforbrytelse.

Disse lovene og kodeksene som de forskjellige nasjonene har tar blant annet for seg nettopp dette med plyndring, stjeling og krigsbytte. Det som er meget interessant er at hvis vi tar for oss det største militæret i verden i 2023 i USA, så ble ikke krigstrofeer virkelig slått ned på før i «Operation Desert Storm» i 1991 da det eksplisitt står i manualen til soldatene.⁸²

En meget nylig hendelse fra 2012 gjeldende akkurat dette med krigstrofeer er saken omhandlende Danny Nightingale. Her skal SAS soldaten ha tatt med seg en fiendtlig pistol hjem som et krigstrofée han hadde fått i gave. Han ble satt for krigsrett og fikk en straff på 18 måneder hvor han senere ble sluppet fri etter en anke. Denne saken ifølge Major General Julian Thompson sier at færre soldater tørr å ta med seg gjenstander hjem i frykt for at det skal få konsekvenser slik som Danny Nightingale.

Forsvarsdepartementet i England sier de ikke har nøyaktige regler for hva som kan tas

---

⁸⁰ Robert Lee Hadden 2008: 8

⁸¹ Office of the judge advocat general 2001: 185

⁸² International Comitee of the Red Cross i.d

med hjem fra krig, men hver sak må heller vurderes individuelt. Uten presise lover for hva som kan tas med hjem blir usikkerheten blant de som vil ta noe med hjem høy som kan føre til færre personlige trofeer.

Major Generalen fortsetter videre med at krigstrofeer og gjenstander som symboliserer bragder ligger i menneskelig natur. Han gir eksemplet med at det å ta fra din fiende sin mest dyrebare og verdifulle steinøks før i tiden viser til dominans.⁸³

Siden krigens morgenstund har plyndring og krigstrofeer vært meget viktig, både for moral og motivasjonen til generalenes soldater. I Kaptein Klinck sin tid var dette heller ikke noe annerledes, noe vi kan vise til med i Klinck sin samling av blant annet marinepistolene han fikk tak i da de gjenerobret Allart. Vi ser også eksempel av plyndring i denne krigen lenger sør i Europa gjennom Frankrike sin jakt etter nasjonale skatter. Dette var krig uten regler, men en tankegang om at krig burde ha regler begynte allerede å forme seg bare 50 år senere. Lieber code fra 1863 inspirerte blant annet Haag konvensjonen som satt ned på akkurat dette med plyndring. Senere har de aller fleste land lover og regler som setter ned på plyndring og krigstrofeer.

Selv om myndigheter den dag i dag er en god del strengere når det kommer til samling av gjenstander fra krig og konflikter, så virker det ikke som mentaliteten og etikken til den individuelle soldaten har endret seg. Slik Major General Thompson påpekte at å samle minner og trofeer fra konfliktene en selv deltar i ligger i menneskelig natur så vil dette mest sannsynlig fortsette. Selv om vi kan si at mentaliteten med å samle til seg krigstrofeer ikke har endret seg siden soldater fortsatt den dag i dag vil ha noe til etter konflikten, så kan vi si at måten på hvordan det samles på har endret seg samtidig som hva slags type gjenstander som blir tatt med hjem og hvem de blir tatt ifra. Dette kan ha noe med at tiden en har levd i har endret seg, og det skal vi se på i neste kapittel.

6.5 Debatten om returnering av kulturelle gjenstander.

I kjølvannet av kolonialismen og imperialismen har flere gjenstander fra andre land havnet i vestlige museum. Et godt eksempel på slike gjenstander er Rosetta steinen fra det gamle Egypt. Et meget interessant objekt på grunn av de mange hieroglyfer som er innhugget i steinen gjorde at interessen for oldtidens Egypt steg veldig. Steinen er datert helt tilbake til 196 fvt hvor den ble oppdaget i 1799 av en ekspedisjon kommandert av

---

⁸³ «Danny Nightingale case» 2012

Napoleon og da britene tok over i 1801 ble den sendt til Storbritannia hvor den ligger den dag i dag i British Museum. En annen gjenstand som også ligger i England, er de mange etiopiske skattene som britene fikk tak i etter et slag i Magdala og den påfølgende ransakingen av byen og kirken der. Skattene tatt derfra var i såpass stor mengde at flere elefanter og et langt tog med esler måtte frakte det til en auksjon. Under denne auksjonen kjøpte sir Richard Holmes en mengde med gjenstander på vegne av British Museum.⁸⁴ Blant disse gjenstandene var det flere hundre sider med manuskripter, en prestelig krone fra den etiopiske kirken og en kongelig bryllupskjole. Siden denne auksjonen så har denne samlingen med flere andre objekter stått i Victoria and Albert Museum inntil nylig, hvor en ikke profit-stiftelse kjøpte tilbake samlingen og returnerte dem til hjemlandet Etiopia. Veien til returneringen av samlingen var ikke en enkel og krevde tid, men kom tilbake til sitt opprinnelses sted etter mye vanskeligheter med museet.

Dette blir et viktig tema som museer bør håndtere på riktig måte skal de fortsette å betraktes som en institusjon folket skal stole på slik som stortingsmeldingen sier. Formidlingen og forvaltningen av utstillinger blir en sentral del av dette fremover hvor returneringen av kulturelle objekter kan bli viktig. Her kan en selvsagt diskutere om det er riktig å levere tilbake gjenstander hjem til sitt rettmessige hjemland eller om det er bedre å beholde gjenstander for å formidle kunnskap om andre kulturer som folk muligens ikke kjenner til.

6.6 Tidsalder

For å nærmere forstå og kunne sette seg inn i kaptein Klinck og hans samling må en forstå hans tidsalder og verdensbildet på den tiden. Vi har allerede vært inne på marinekulturen, Klincks tjeneste og liv, museums historie fra 1800-1860, i tillegg til Dr. Nordlands dagbok som tar for seg blant annet tokt til 1903. Her får vi et bilde av Napoleonskrigene, et uselvstendig Norge som er langt ifra slik vi lever i dag, plyndring, krigstrofeer er mer vanlig, regler rundt krig, altså Lieber code, er ikke fastsatt slik at det vi i dag regner som krigsforbrytelser får nesten ingen konsekvenser, og et sted hvor krig er mer normalt. I dette kapittelet skal vi gå nærmere inn på denne tidsalderen for å se

---

⁸⁴ *Sir Richard Rivington Holmes | British Museum i.d*

nærmere på hvordan den vestlige verden hvor kaptein Klinck kommer fra tenker om verden utenfor.

6.6.1 Imperialisme

Selv om det vi betegner som tidsalderen imperialismen ikke begynner før 1870, like etter Klinck sin død, er det mye vi kan kjenne oss igjen i tiden før. Imperialisme er å utøve kontroll og herredømme over større deler land, både politisk og økonomisk, gjennom kontroll av både landområder og mennesker som originalt bodde på disse områdene. Dette skal foregå utover deres egne landegrenser på bekostning av andre sine grenser. Det er en politikk som føres av en stat når de underlegger, eller for så vidt prøver å underlegge seg, andre stater og samfunn. Selv om begrepet er ganske nytt så kan vi legge oss merke til ord og titler som ligner mye. Vi kan se tilbake til antikken og Romerriket som det mest åpenbare eksemplet. Kan en se på Romerrikets erobringer som imperialismen med tanke på det vi definerte begrepet som over? Ja det kan vi klart. Romerriket tjente ekstreme mengder med rikdommer fra de erobrede områdene, med både krigsbytte, slaver og ressurser for å berike befolkningen hjemme i Roma. En eksepsjonell faktor som bidro til at Romerrikets suksess var hvordan de innlemmet den erobrede befolkningen inn i riket. Her var tankegangen at alle kunne bli romere med statsborgerskap. Dette ga dem en grunn til å bry seg om staten, og potensielt minket opprør mot det som etter hvert ble et keiserrike. Dette kan vi se på flere måter ikke gjaldt den moderne type imperialismen. Imperium ble brukt før i tiden med en viss tilknytning til verdensherredømme da det romerske riket hadde kjempet alle slag både til havs og til land, og deres grenser var nå ved verdens ende.⁸⁵ Denne tanken gjaldt og senere på 1800-tallet. «...knytter det seg til begrepet keiserdømme historisk sett alltid en tanke om noe høyere enn kongedømme, en utvidelse av dette utover den strenge enhetsstatens grenser, en ambisjon om verdensherredømme, og en forforlkerettslig harmoni...»⁸⁶

Etymologien til ordet imperialismen er spennende her. Ordet kommer fra det latinske ordet *imperium* som betyr overlegen makt og suveren. Ordet *imperium* kommer igjen fra det latinske verbet *imperare* som betyr «befaling» eller «ordre».⁸⁷ Den latinske tittelen *imperator* ble også brukt i antikkens Roma hvor den ble gitt til seirende

---

⁸⁵ Fisch et al. 2008: 42

⁸⁶ Fisch et al. 2008: 46 – Tatt fra Albrecht Just sin artikkel "Kaiserthum"

⁸⁷ Fisch et al. 2008: 41

generaler, og viktigst av alt senere gitt til keiserne som en fast tittel.⁸⁸ *Imperium* fikk og betydningen og hadde sammenheng i at det romerske folket hadde overlegenhet ovenfor alt annet folk hvor de var suverene. Så denne tittelen på riket romerne hadde, *imperium romanum* ble utover middelalderen svært ønskelig å ha, og vi kan se konflikter med det både det frankiske riket og det hellige romerske riket om nettopp denne tittelen. Så dermed blir tittelen *imperium* meget ettersøkt oppgjennom historien etter romerne.

Vi har vært inne på temaet at mange vestlige land tar med seg de forskjellige gjenstandene og objektene de vil fra andre land. Ofte da land og nasjoner som er teknologisk sett i en mye dårligere forfatning som gjør krigføringen og dominasjonen av disse landene mye enklere. Under Klinck sin tid var flere europeiske land store kolonimakter. Det var en stor dominasjon av andre mindre land.

For alvor begynner ikke den moderne imperialismen før 1869 da britene åpner Suez kanalen. Denne handlingen gjorde det for alvor mulig for stormaktene i Europa å utnytte og invadere Afrika, som i det store bildet var blitt latt være i forhold til det vi skulle nå se i årene fremover. Vi ser allerede slike tendenser før denne tiden og. Her kan en peke til både Sør og Nord-Amerika hvor makter som Storbritannia, Portugal, Frankrike og Spania allerede har tatt over store deler av området. Selv om koloniseringen av Afrika ikke begynte for fullt før 1869 så var det flere områder langs kysten i Afrika i årene før som hadde europeisk bosetning og handelsposter. Den transatlantiske slavehandelen begynte allerede rundt 1500, så frem til kaptein Klinck sin tid var slavehandelen med mennesker av annen rase vært prominent i flere hundre år. Selv om slavehandel av forskjellige raser har vært en stor del av de fleste rikers økonomi opp gjennom historien så er den transatlantiske slavehandelen klart vært den største systematiske måten å skaffe seg slaver på. Den store utslagsgiveren til hvorfor denne handelen av slaver fra Afrika var så stor var den store teknologiske forskjellen mellom de europeiske stormaktene og høvdingstammene utslagsgivende Samtidig som at vi har vært inne på dette med hvordan imperialismen som betydning før talte om overlegenhet. Dette påvirket uten tvil hvordan europeerne så på det afrikanske folket.

---

⁸⁸ *imperator* – Store norske leksikon 2022

6.6.2 Kolonialisme

Forskjellen på kolonialisme og imperialism er meget lett å blande sammen, men allikevel er forskjellige begreper. Hvorfor det er lett å blande sammen er lett å forstå. Kolonialisme defineres som når rikere stater erobrer og kontrollerer andre stater utenfor hva som regnes som deres egentlige territorium, hvor målet er å skaffe seg politisk, kulturell og/eller økonomisk kontroll over kolonien sin. En koloni er hvor en nasjonalstat rett og slett dominerer en annen stat og ikke forsøker å knytte denne staten opp imot den opprinnelige nasjonen. Motivasjonen er direkte for å utnytte ressursene i området og prøver ikke å forme dette nye landet opp imot sitt samfunnsbilde og samfunnsstruktur.

For å ta et eksempel på hvordan den vestlige verden så på hva de kalte folkene for «negre» så kan vi se på en tekst vi allerede har vært innom Dette er dagboken til Dr. Nordland hvor han på side 29 beskriver sett med dagens øyne afrikanske mennesker på en uheldig måte. Vi kan ta en nærmere kikk på hendelsen da det norske skipet «Ellida» med Nordland om bord kommer til Barbados. I det de kommer nærmere land skildrer han hendelsen slik:

«Det var tydelig at svartingene ville tjene mynt på oss og i dette øyemed hadde de tatt med seg sine småroller på 4-5 år. Vi visste hva de ville da de tok ongene opp og holdt dem frem for seg med oppstrakte armer. Straks gikk våre småskillinger over rekken og de var ikke før kommet i sjøen før ongene ble kastet udi og vi unne følge de svarte små skrottene som svømte som frosker i stor fart etter de synkende mynterne ... Der var haier i nokså store mengder i dette strøk, men det er sagt og jeg tror det er riktig, at haiene ikke går til angrep på negere»⁸⁹

Det kan til tider være meget morsomt å lese hva slags oppfatning mennesker hadde av hverandre før. Denne tanken som Nordland oppriktig tror stemmer her med at haier kan skille mellom hvite og mørke vet vi er feil i dag. Haier som regel angriper ikke mennesker, enda mindre klarer de å skille hva slags hudfarger et menneske har og det viser ingen tydelig forskning på om de lar et menneske være i fred enn noen andre basert på hudfargen.

---

⁸⁹ Marius Nordland & T.K. Olafsen 1961: 29

Vi ser flere slike uheldige utsagn utover Nordland sine minner. Direkte videre etter denne hendelse over da de kommer til Martinique beskriver han byen med at 4/5 var «neger». «For første gang merket jeg den eiendommelige søtladne lukt, som strømmet ut fra ekte negerbyer.» Han forklarer riktignok videre at de hvite for dem lukter og meget annerledes. Dette trenger ikke nødvendigvis ha noe med rasisme å gjøre, men heller bare være forskjeller mellom raser. Men det utsagnet mer viser til er at før i tiden var det mer normalt og kunne kommentere slikt enn det er i dag. Denne uttalelsen på hvordan enkelte menneskeraser lukter i motsetning til andre ville mest sannsynlig bli møtt med fiendtligheter.

Det finnes flere uttalelser som dette hvor det nødvendigvis ikke er fiendtlighet i kommentaren, men ord er brukt som ikke ville vært tolerert i vår tid. Dette er ord som «svartinger» og «neger».

Ifølge de utsagnene han har så virker det meget ut som han ser ned på dem, og det og resten av mannskapet. Dette sier noe om tiden Nordland levde i, og miljøet han vokste opp i.

Det som er meget interessant og spennende med Dr. Nordland sine reise er ikke bare det at den gir oss et innblikk i hvordan det er på tokt til andre siden av kloden til hva som er ukjente plasser for de aller fleste som reiser dit, men og at det finnes gjenstander på marinemuseet i dag som doktoren har tatt med seg fra akkurat denne reisen. Det knytter Dr. Nordland til Klinck via museet og ikke bare til at de var i marinen begge to. Dette er som han beskriver det «to negerhodeskaller». Dr. Nordland beskriver dette i det de ankommer byen St. Pierre i Martinique som i nylig tid hadde blitt truffet av vulkanen Mont Pele. «For min partgrov jeg frem 2 negerhodeskaller, som med sin topp rakte litt over lavasanden og en trearmet lysestake fra kirken. Jeg tok skallene med meg ombord og preparerte dem.»⁹⁰ Han sier videre at en av disse hodeskallene ga han til sjefen, altså da kapteinen, og en til Stavanger museum. Slik T.K. Olafsen kommenterer under dette i boken så er dette mest sannsynlig de samme hodeskallene som marinemuseet besitter, fordi disse er også fra St. Pierre og de gjenstandene doktoren tok med seg fra kirken er også i museets inventar. Denne hendelsen gir oss innblikk på flere områder. Vi ser også et eksempel på dette at den norske marinen tar det de vil fra hvor de vil under denne tidsperioden. Byen er nettopp rammet av en helt forferdelig ødeleggelse, men doktor Nordland velger like gjerne å ta med seg hodeskaller til de som nylig døde, noe vi ville

---

⁹⁰ Marius Nordland & T.K. Olafsen 1961: 35

ha sett på som grotesk og umoralsk i dagens samfunn. Han er derimot ikke den eneste som tar med seg gjenstander herifra. Han beskriver at mens han tar også med seg saks, strykejern og smeltet brilleglass tar hans kamerater med seg kopper, kar, sønderbrutte og helgenbilder. Foruten hodeskallene virker det ikke som noen veldig interessante gjenstander som ble tatt, men høres mer ut som dagligdagse objekter. Men det kan hende at de ble tatt og samlet på som minneobjekter fra toktet deres eller kanskje de kan bli solgt eller utstilt for penger på grunn av at de ble tatt fra stjålet fra en øy med et vulkanutbrudd.

I katastrofe situasjoner er det langt ifra uhørt at folk samler til seg alt de kan av ressurser for å overleve, men for at mennesker som kommer halve jordkloden vekk skal ta med seg rariteter og andre objekter som skal minne dem om reisen sin fra et samfunn som har lidd enormt sier mye om tiden og moralen disse matrosene og offiserene lever i. Her ser ikke mannskapet lidelsene til de innfødte, men heller hvordan steinen på øyen hadde fått «en blåsort og glinsende farge».⁹¹ Kan det her være at doktoren og Nordland ser så ned på dem at de ikke er verdt omtanke og sympati? Videre så erindrer han medfølelse om de fangene som var innesperret i galehuset og ikke kom seg ut. Han beskriver det hele som et fryktelig syn. Så det virker til at det kan være en viss form for medfølelse, men ikke nok til at han ikke klarer å ta med seg hodeskaller fra de døde og kirkens eiendom som de overlevende kunne ha støttet og trøstet seg til. Han gjør aktivt ingenting for å bedre situasjonen der nede, men heller det motsatte ved å plyndre og heller reise rundt på øya for sightseeing og se hvordan de som døde så ut i etterkant av eksplosjonen. Kirken i Martinique er for så vidt katolsk fordi det var en fransk koloni. Om Dr. Nordland følte det greit å ta eiendeler fra en katolsk kirke når vi i Norge er protestanter kan en ikke si noe bestemt om. Umoralsk i forhold til dagens standarder kan vi bestemt si det er.

Vi får også mer grunn til å tro på denne tolkningen at doktoren ikke brydde seg like mye om befolkningen som i hans ord var en «negerby». Da han forteller om disse kvartalene med kriserammede folk som bodde i nyopprettede samfunn etter utbruddet klarer han ikke se forbi at det lukter vondt. «Jeg får ennu rent kvalme bare ved tanken på det. Masser av skitne svarte unger ytre omkring ... overakt hersket den søte sorgløshet og dovenskap som karakteriserte disse sydens barn».⁹²

---

⁹¹ Marius Nordland & T.K. Olafsen 1961: 35

⁹² Marius Nordland & T.K. Olafsen 1961: 37

Så samtidig som det mannskapet virker til å ha en helt annet moralitet og form for etikk så virker de til å ha et veldig nedsette syn på folket i området.

Da det kom til Kaptein Klinck sin tid er det normative etikken vi må se nærmere på.

Dette virker klart å være meget akseptert blant hele mannskapet da de og røver med seg det de får, men dette kan vi si er normen og klart ikke noe særegent for norske matroser og offiserer. Her tar også kapteinen imot den ene av de hodeskallene som Nordland tok med. Så denne etikken virker i stor grad å være normativ og er utbredt over store deler av verden. Det skal riktig nok sies at Dr. Nordland sine erindringer tar sted 40 år etter Klincks død, så en helt nøyaktig sammenligning med hvordan Klinck tenke, hans mannskap eller andre matroser og offiserer hadde tenkt blir vanskelig. Men doktors fortelling blir allikevel viktig nettopp fordi mannskapet virker ikke å ha en etikk som ligner på vår. Her viser mannskapet ingen nåde da det kommer til å stjele fra andre, spesielt ikke av en annen rase på en koloni øy.

Der hvor Doktor Nordland beskriver det som ligner på slummer og uteliggere med lite penger, forteller han om guvernøren som inviterer han og andre opp til sin «hazienda» med blomster, prydbusker og kaffebusker som Haiti er kjent for. Her ser vi tydelig et godt eksempel på vestlig dominans over andre raser og ressursene som blir brukt til å tjene økonomien hjemme i Europa. I stedet for at pengene går til forbedring av landet og velferden til befolkningen blir det heller prioritert fine bygde villaer som vestlige guvernører og ansatte av staten bor i.

The white mans burden er et dikt vi aller fleste er kjent med og ungdommer lærer om på grunnskolen. Skrevet og utgitt i 1899 så ble det skrevet og utgitt mens den amerikanske-filippinske krigen pågikk. Her oppfordrer forfatteren Richard Kipling til å annektere Filipinene som en koloni, men samtidig advarer han mot hva det kan koste. Tittelen *The white mans burden* betyr at den hvite mann og den vestlige verden har en byrde og plikt til å sivilisere og misjonere både verdier, tro og den vestlige levemåten til ikke hvite folk. Kolonisering av kontinenter startet før som en måte å bruke ressursene der til å komme de i hjemlandet til nytte og øke rikdommene. Det teksten her nå prøver å få frem er at det viktigste nå dreier seg om å sivilisere de som ikke klarer å styre seg selv ved hjelp av vesten, og etter hvert klare nettopp dette. Disse menneskene blir sett på som mindre verdt og de vestlige maktene er mer utviklet og har dermed rett og plikt til å styre over dem. Med en slik tankegang at andre raser er mindre verdt og vi har rett til å bestemme over dem så foster det frem en tankegang at en kunne gjøre det en ville med dem og utnytte dem.

Dr. Nordland og resten av mannskapet om bord i Ellida gjør ikke dette eksplisitt at det er det de tenker. Det er klart at vi som mennesker endrer språket vårt over tid med tanke på hva som er galt å si og hva som er akseptabelt. Derfor må vi ta dette med i betraktning da vi prøver å tolke Nordland sine ord. Selv om hans ord kan fremstå for oss meget harde og annerledes, så gjør ikke handlingene det. Disse handlingene han og mannskapet driver med snakker for seg selv. Slik vi var inne på så er det å samle på hodeskaller meget spesielt i vår alder, enda mer det å samle på dem fordi de er av annen rase. Morbiditeten med å samle på hodeskaller og i tillegg gi dem i gave til kapteinen sin viser til en annen type tankegang og mentalitet rundt menneskene på denne tiden som de aller fleste den dag i dag ikke kan. Enda mer når de akkurat har dødd og myndighetene prøver å ordne opp i hva som har skjedd og hvordan situasjonen er på øya.

6.6.2.1 Orientalismen og det fremmede

Begrepet orientalisme hadde en annen betydning på Klincks tid enn den har den dag i dag. Uttrykket orientalsk på den tiden hadde blitt brukt flere ganger av flere forskjellige mennesker og var et anerkjent uttrykk. Det betegnet Østen, geografisk, moralsk og kulturelt. Slik Said forteller så kunne en snakke om «orientalsk personlighet, orientalsk atmosfære, en orientalsk fortelling, orientalsk tyranni ...»⁹³

Edward Said bruker i sin bok «Orientalismen» talen til Arthur James Balfour i 1910 som et godt eksempel på hvordan den vestlige sivilisasjonen så på Orienten og de som bodde der. Said forklarer at Balfour rettferdiggjør britisk okkupasjon av Egypt ved at de gjør dem et gode disse orientalske menneskene ikke kan forstå. Siden de ikke klarer å regjere selv så er det bedre hvis den vestlige verden og britene gjør det for dem. Lord Cromer var representant i Egypt for britene under dette tidspunktet og var med å slå ned på et nasjonalistisk opprør hvor kravet deres var frie institusjoner, fravær av utenlandsk okkupasjon og nasjonal uavhengighet. Dette er alle selvsagte hjørnesteiner vi har i alle moderne nasjoner i dag, men «underlegne raser hadde ikke dette i seg å kunne vite sitt eget beste. De fleste av dem var orientalere ...»⁹⁴. Lord Cromer skrev to bind om sine erfaringer og innsats i Egypt. Her beskriver han orientalene eller araberne som godtroende «uten energi og initiativ» og forteller at orientalene er uforbederlige

---

⁹³ Said 1978: 43–44

⁹⁴ Said 1978: 50

løgnere, dorske, mistenksomme og er det komplett motsatte av den anglo-saksiske rase som har edelhet, klarhet og er likefremme.⁹⁵ Dette er slik Edward Said tolker fra Lord Cromer sitt verk og Balfour sin tale. Han forklarer videre at disse personen kunne bruke de ordene og talemåtene fordi det hadde blitt lagt en orientalistetradisjon før dem som la til rette for nettopp dette som startet i begynnelsen av 1800-tallet. Det var en tradisjon som kom fordi vesten hadde hittil lagt under seg nesten 85% av jordens overflate og dermed var den dominante rasen. Så vi kan si at orientalismen var en politisk oppfatning av hvordan verden så ut på denne tiden. Dermed ble det en tankegang at det var «vi» fra «Europa» som representerte det kjente, også var det «de» fra «Østen» som var det ukjente.⁹⁶ Dette skaper selvsagt en oppfatning av at folk fra Orienten ikke de samme som oss fra vesten og i retur får negative tanker og konsekvenser med tanke på hvordan vesten behandler disse orientalske menneskene. En ser ikke lenger på menneskene fra Orienten som likeverdige og blir på flere måter behandlet ulikt og negativt. Dette ukjente dreier seg ikke nødvendigvis bare om det som er Øst for Europa, men og sørover i Afrika og vestover i Amerika.

På denne tiden var det mange steder i verden som hadde blitt utforsket, men svært få hadde mulighet til å se den og oppleve verden og ulike kulturer slik vi er i dag. Her ligger det dermed da kanskje et grunnlag for hvorfor Klinck samlet. Vi ser klarte flere gjenstander fra Østen som for mange ville vært ukjente objekter fra en ukjent tid og sted. Det danner dermed nysgjerrighet for folk flest og en grunn til å besøke samlingen og museet.

Vi så på dagboka til Dr. Nordland som forklarer mye av hvordan de i den norske marinen så på de lokale innbyggerne av farge. Her tok de hver mulighet til å stjele det de kunne fra en lidende befolkning og doktoren påpekte mange av de samme karaktertrekkene som Balfour skildret. Lathet, sluhet, mistenksomhet ble alt tatt opp av doktoren på toktet. Hvordan mannskapet og Dr. Nordland oppførte seg og hva han kommenterte i etterkant da han skrev dagboken sin minner meget om en slik negativ holdning til det Said beskrev som de ukjente, fremmede og dem. Det finnes i øyne til Nordland en veldig stor forskjell mellom de norske eller europeiske menneskene mot de innfødte de møter på det borte. Det er et klart skille og en tanke om at de er helt

---

⁹⁵ Said 1978: 50

⁹⁶ Said 1978: 56

annerledes. Ikke bare da det kom til kultur, men i det hele tatt hvordan en kan tolke at doktoren mener at alle de innfødte er totalt forskjellige fra menneskene fra vesten. Vi ser et eksempel på dette med de tidligere omtalte hodeskallene som blir tatt med hjem. Det er vanskelig å vite akkurat hva meningen med dette er, men en skal ikke se bort ifra at doktoren er nysgjerrig på om hodeskallen til en «neger» er annerledes. En annen forklaring kan også være at det er et slags trofe å ha nettopp en slik hodeskalle. Uansett så kan vi mest sannsynlig utelukke at de ikke ville tatt med en hodeskalle til en vestlig eller hvit person.

7 Konklusjon

Kaptein Klinck sin motivasjon for å samle har forblitt ukjent. Om dette er på grunn av en fascinasjon for den ukjente verden, hans eget omdømme og prestisje for offentlig annerkjennelse eller en måte å bringe den store verden til lille Horten og Karljohansvern kan vi ikke sikkert vite. Det var forventet at en ikke ville direkte få svar på hvordan han ble påvirket til å drive med innsamling av gjenstander fra kaptein Klinck selv i hans egne verk. Derfor så vi til andre kilder som kunne fargelegge hvordan han ble påvirket av sin tid og hvordan tiden han levde i muliggjorde samlingen hans.

Det første temaet vi tok for oss var Klinck sitt liv og militær karriere. Etter kilder som beskriver Napoleonskrigene godt ser vi at han klatret fort opp gradene med utmerket strategi og disiplinering av mennene sine. Den tidlige kapringen av en britisk konvoi, sjøslaget han deltok i med sine 3 kanonbåter mot to brigger, og det voksende mytteriet som foregikk under den norsk-svenske krigen i 1814 testamenterer alle til dette. Som en kompetent offiser fikk han mer ansvar og deltok mye på tokt utover fredstiden etter 1814, hvor han eventuelt fikk kommando over flere skip på tokt, både utenlands og innenlands. Dessuten var han og adjutant for kong Carl Johan i et par perioder. På tampen av karrieren ble han kommandørkaptein og sjef på Karljohansvern, noe som gjorde at han fikk betydelig innflytelse over marinen generelt sett. Denne graden og innflytelsen han fikk kan ha vært meget viktig da vi hører at folk skulle ta med noe hjem til Klinck fra sine tokt. Det vil mest sannsynlig ha bidratt til samlingen hans uten at vi kan si det med sikkerhet grunnet dårlig dokumentasjon om de fleste gjenstander. Her kan vi koble sammen at kaptein Klincks militære grad i stor sannsynlighet bidro til hvordan han fikk samlet.

Muligheten for å samle var klart der også. Som offiser i marinen gjennom mange år deltok han på flere tokt som gir han muligheten til å finne ettertraktede gjenstander. Det samme gjelder på flere måter den dag i dag hvor marinen fortsatt er på utenlands tokt, men etikken, moralen og normene når det kommer til å samle er ikke helt det samme. Dette ser vi eksempler på flere steder. Vi tok for oss hvor vanlig plyndring av landområder var under krig på tiden til kaptein Klinck. Spesielt ser vi eksempler på dette i Spania under krigen hvor en stor del av krigføringen i Napoleonskrigene fant sted. Denne plyndringen tok Klinck også del i, men vi ser ikke direkte eksempler på at han stjeler fra de sivile, men heller de britiske. Nå var Klinck en del av marinen og det

gjør det vanskelig å eventuelt skulle stjele fra sivile. Det at det plyndring under krig er såpass vanlig at til og med offiserer og generaler driver med det gjør at det er fritt frem for vanlige soldater å drive med nettopp dette. For krigføring før i tiden så var dette normalen. Det fantes ingen regler for hvordan føre krig slik det gjør i dag. Slike regler og tanker kom ikke før senere med Lieber Code og etter hvert andre konvensjoner og dokumenter som følger. Dermed kan vi si at etikken og tankegangen var totalt annerledes før og muliggjorde det at Klinck kunne samle som han ville uten at han ville oppleve noen konsekvenser. Eksempler på akkurat dette ser vi blant annet i Dr. Nordland sin dagbok og hvordan han beskriver de innfødte, men også hvordan han handler på toktet. Han og mannskapet møter mennesker som sliter etter et katastrofalt vulkanutbrudd, men allikevel så stjeler han gjenstander fra kirken. Det viser til lite empati for mennesker av en annen rase som muligens hadde en betydning. Vi kan og her peke til at han tar med seg to hodeskaller som sier sitt om det moralske kompasset. Vi kan derimot si at det finnes en samlekultur, ikke bare i marinen, men i mennesket selv, som gjør at det å ta med seg gjenstander fra et fjernt sted langt vekk hjemmefra blir meget fristende. Dette foregår fremdeles i vår tid i dagens konflikter. Her har vi sett på situasjonen med Danny Nightingale.

Museer begynte og å blomstre på denne tiden og egne personlige samlinger hadde pågått lenge før kaptein Klinck. Det vokste i Norge et miljø rundt disse samlingene av høytstående mennesker som var interessert i rariteter. Det ligger og prestisje og anseelse i å ha sjeldne gjenstander ingen andre har. Om motivasjonen til Klinck var berømmelse, penger eller å formidle Orienten til mennesker her hjemme kan vi ikke si sikkert, men det er klart mulig at dette kan ha påvirket kaptein Klinck til å lage egen samling. De største museene vi kjenner til i dag kom og frem under Klincks tid. Museum som institusjon for masse å se på og for privatpersoner var klart noe som Klinck hadde kjennskap til og kan ha inspirert han.

Utvider vi blikket vårt og ser på hvordan verden var på den tiden får vi et enda bedre innblikk i hvordan Klinck kan ha blitt påvirket og hvordan samtiden hans hjalp. Tankene kolonialisme og imperialisme brakte med seg påvirket klart menneskene fra Europa. Her var de europeiske statene den dominerende makten over mindre teknologisk utviklede land fra for eksempel Afrika, Asia og Amerika. De europeiske kolonimaktene tok med seg alt av ressurser de kunne hente fra koloniene sine og dette

bygde nettopp en tankegang av europeisk overlegenhet og rett til å styre over andre fremmede land. Denne tankegangen førte til at europeere gjorde akkurat slik de ville og deres handlinger fikk svært lite konsekvenser. Dette gjaldt og stjeling fra de innfødte i både kolonier, men og andre steder. Her kommer Dr. Nordland inn som et godt eksempel nok en gang.

Vi ser og at normene og lovene for å lage en slik samling i dag er helt annerledes enn før. Det finnes nå regler med tanke på hvordan en samler inn, hva slags gjenstander en kan ta og at det skal gjøre en bakgrunnssjekk på hver gjenstand som kommer inn. Dette gjorde det ikke under Klincks tid noe som gjorde det betydelig lettere å samle inn gjenstandene sine og få dem akseptert inn i et museum. Museet er dog etablert av han sammen med staten, men hadde det samme skjedd i dag så kan en nok se for seg at mange gjenstander muligens ikke kunne blitt utstilt.

Kaptein Klinck ble påvirket av sin samtid på den måten at det ikke var lover, normer og regler på samme måte som vi har i dag. De hadde heller ikke det samme moralske kompasset og stjeling av folk de så som mindreverdige var vanlig. Statusen slike eksotiske gjenstander Klinck samlet bidro og til å forhøye hans status. Det var tradisjon å samle til seg gjenstander fra fjerne steder som minner eller rikdommer. Samtiden la til rette for denne samlingen ved at det var rett og slett ingenting som stoppet dem i å ta det de ville fra mennesker de så som mindreverdige.

Referanser/litteraturliste

A rare Napoleonic era British military tower GR flintlock pistol. Circa 1800. Ref 3661.

(2012. 2021). Andrew Bottomley Antique Arms & Armour.

<https://www.andrewbottomley.com/a-rare-napoleonic-era-british-military-tower-gr-flintlock-pistol-circa-1800-ref-3661-11917-p.asp>

Alan Munslow. (1997). *Deconstructing History*. Londong og New York.

Ashmolean Museum; Departments: Antiquities: Research: Catalogues: Tradescant Collection. (2011).

<https://ashmolean.museum/ash/amulets/tradescant/tradescant03.html>

Bennett, T. (1995). *The birth of the museum: history, theory, politics*. Routledge.

Beutlich, F. (1940). *Norges sjøvæbning 1810-1814*.

British Museum History. (i.d). The British Museum.

<https://www.britishmuseum.org/about-us/british-museum-story/history>

Bucholz, T. R. B. (1963). *Doktor Buchholz's dagbok på et tokt med briggen Fredriksvern til Østersjøen sommeren 1839*.

Charters, E. M., Rosenhaft, E. & Smith, H. (2012). *Civilians and war in Europe, 1618-1815*. Liverpool University Press.

Christine Göttler. (2016). «*Indian daggers with idols*» in the early modern 'constcamer': *Collecting, picturing, and imagining «exotic» weaponry in the Netherlands and beyond*.

Civ Div (Regissør). (2023). *My War Souvenir Collection*.

<https://www.youtube.com/watch?v=8ld1MAw3yrk>

Danny Nightingale case: Is the era of the war trophy over? (2012, 28. november). *BBC*

News. <https://www.bbc.com/news/magazine-20532761>

Det kongelige kulturdepartement. (2021). *Stortingsmelding nr. 23 - Musea i samfunnet*.

Figur 1: Duncan Slarke. (2023). *Tower marinepistol* [Fotografi]. Primus - Marinemuseet Karljohansvern.

Figur 2: Duncan Slarke. (2023). *Sverd besatt med haitenner* [Fotografi]. Primus - Marinemuseet Karljohansvern.

Figur 3: Duncan Slarke. (2023). *Karabin med flintlås, stridsøks og entrepiggg* [Fotografi]. Primus - Marinemuseet Karljohansvern.

Fisch, J., Groh, D. & Walther, R. (2008). *Imperium: imperialisme*. Unipub.

Forsvaret. (i.d). *Marinen*. Forsvaret. <https://www.forsvaret.no/om-forsvaret/organisasjon/sjoforsvaret/marinen>

Fortegnelse over Marinemuseets samlinger. (1864).

Fridtjof Mehlum. (2022). Nicolai Benjamin Aall og hans naturhistoriske samlinger. *Fortuna*, 7.

Haakon Sheteling. (1944). *Norske Museers Historie*. J.W. Cappelens Forlag Oslo.

ICOM. (2020). *Ethics Committee*.

imperator – Store norske leksikon. (2022). <https://snl.no/imperator>

Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code). 24 April 1863. (1863). <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/>, <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/liebercode-1863>

International Comitee of the Red Cross. (i.d). *Pillage*. <https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v2/rule52>

Internationaler Museumsrat (Red.). (2017). *ICOM code of ethics for museums*. ICOM.

Jan Ingar Hansen. (2023). [Brev].

Johansen, K. E. & Vetlesen, A. J. (2003). *Innføring i etikk* (4. oppl). Universitetsforlaget.

Kaptein Horn & T.K. Olafsen. (1964). *Captaine Horns Erindringer* (Bd. 2).

Kjeldstadli, K. (1999). I hvilken forstand kan vi snakke om sannhet i historie. *Historisk tidsskrift*, 375–386.

Kunnskap og begeistring - En innføring i museenes historie, hensikt og virkemåte. (2020). Cappelen Damm.

Larsen, N. A. (1878). *Fra krigens Tid (1807-1814) : Bidrag til den norske Marines Historie.*

Larsen, N. A. (1881). *Fra Aaret 1814: Den norske Marine umiddelbart efter Adskillelsen.*

Leraand, D. (2023). Muhammad Ali pasja. I *Store norske leksikon.*

https://snl.no/Muhammad_Ali_pasja

Lørdan den 9 Juni. (1860). *Drammens Blad.*

Macdonald, S. (Red.). (2006). *A companion to museum studies.* Blackwell Pub.

Marinemuseet. (2014). *Norsk marinehistorie* (H. P. Oset, Red.). Marinemuseet.

Marius Nordland & T.K. Olafsen. (1961). *Dr. Nordlands erindringer fra Marinen.*

Missions and objectives. (1946). International Council of Museums.

<https://icom.museum/en/about-us/missions-and-objectives/>

Office of the judge advocat general. (2001). *Law of armed conflict.*

Olafsen, T. K. (1959). *Litt om justitsen ombord i gamle dage samt en kort oversikt over sjøfolkenes innsats under krigen 1807 til 1814 i form av de forhør som ble avholdt i Fredriksvern.*

Robert Lee Hadden. (2008). *THE HERINGEN COLLECTION OF THE US GEOLOGICAL SURVEY LIBRARY, RESTON, VIRGINIA.*

Said, E. W. (1978). *Orientalism.* Routledge & Kegan.

Sir Richard Rivington Holmes | British Museum. (i.d).

<https://www.britishmuseum.org/collection/term/BIOG31917>

Sir William Hamilton | British Museum. (i.d).

<https://www.britishmuseum.org/collection/term/BIOG58701>

Sjømilitære operasjoner ved Hvaler-Kråkerøy 1814. (1964). *Fredriksstad Blad.*

Stein Moen. (1991). *Kgl. norske marines fartøyer. H. 15 : Orlogsbriggene i den norske kyst defension 1807-1814.*

T.K. Olafsen. (1949). *Sjøforsvarets museum.*

Tower Marinepistol, modell 1800. (2020).

<https://digitaltmuseum.no/021028615122/tower-marinepistol-modell-1800>

